

Modern Dönemde Devlet Eliyle Gerçekleştirilen Zekât Yönetimine Fikhî Bir Bakış: Malezya Örneği*

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 1 Ağustos 2023 Kabul Tarihi: 08 Mart 2024

Ömer Faruk Olgun

Öğr. Gör. / Lecturer

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi / Recep Tayyip Erdoğan University

İlahiyat Fakültesi / Faculty of Theology

<https://ror.org/0468j1635>

<https://orcid.org/0000-0002-6717-7404>

omerfaruk.olgun@erdogan.edu.tr

Yazar Katkı Oranı: %70

Ali Kumaş

Prof. Dr. / Professor Doctor

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi / Recep Tayyip Erdoğan University

İlahiyat Fakültesi / Faculty of Theology

<https://ror.org/0468j1635>

<https://orcid.org/0000-0001-6504-5363>

ali.kumas@erdogan.edu.tr

Yazar Katkı Oranı: %30

Öz

Zekât ibadeti vasıtasıyla elde edilmek istenen hikmet ve maslahatların hakkıyla gerçekleşebilmesi, devlet eliyle tesis edilecek olan sistematik ve kurumsal bir zekât yönetimi ile mümkündür. Hz. Peygamber ve Hulefâ-yi Râşidîn dönemlerinde zekâtın devlet eliyle yürütülmüş olması bu tespitin en büyük dayanağıdır. Hulefâ-yi Râşidîn döneminden sonra ise zekâtın ifâsı Müslümanların vicdanına bırakılmış, kurumsal zekât yönetimi terk edilmiştir. Modern döneme gelindiğinde ise dünya genelinde artan açlık ve fakirlik, servetin belli bir zümrenin elinde tekelleşmesi gibi hususların varlığı Malezya, Endonezya, Mısır gibi ülkelerde zekât yönetiminde yeniden kurumsallaşmaya gidilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu makalede uzun yıllardır devlet eliyle kurumsal zekât yönetimi sürdüren Malezya'nın uygulaması ele alınmıştır. Zekâtın tahsil ve sarf yerleriyle alakalı ortaya çıkan tartışmalı fikhî başlıklar incelenmiştir. Malezya zekât uygulamasında mâlî bakımdan başarılı bir zekât fonu yönetimi sürdürüldüğü saptanmıştır. Bununla birlikte zekât yönetimini tesis ederken muâsir ictihad merkezli bir fikhî zemin oluşturmaları, belli bir mezhep usûlünü takip etmemeleri zekât yönetiminde mezhepler üstü bir anlayışa sahip olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Malezya, Zekât, Müllefe-i Kulûb, Fî Sebilillâh.

Bu makale CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

A Fiqh Perspective on State-Organized Zakat Administration in the Modern Era: The Case of Malaysia

Research Article

Received: 01 August 2023 Accepted: 08 March 2024

Abstract

The realization of the wisdom and benefits intended through the worship of zakat can be effectively achieved through the establishment of a systematic and institutional zakat administration with state authority. The historical practice of zakat being administered under the leadership of the state during the periods of Prophet Muhammad (saw) and the Four Caliphs serves as the primary basis for this determination. After the period of the Four Caliphs, the practice of zakat worship was left to the individual conscience of Muslims, and corporate zakat management was abandoned. In the modern era, countries such as Malaysia, Indonesia, and Egypt have reinstated institutionalized zakat management. This article delves into the practice of Malaysia, a country that has long implemented corporate zakat management under state authority. It examines controversial fiqh topics related to the collection and allocation of zakat funds. While Malaysia demonstrates financial success in zakat fund management, the absence of adherence to a specific sect as the basis for establishing zakat administration indicates a supra-sectarian approach to fiqh, grounded in contemporary ijtihads.

Keywords: Islamic Law, Malaysia, Zakat, Muallaf-al-Qulub, Fi Sabilillah.

Summary

Zakat is a financial act of worship mentioned alongside the command for prayer in the verses, holding a central place in the life of worship for Muslims. Furthermore, zakat serves as a mechanism to prevent the concentration of wealth in the hands of a select group, fostering property redistribution that strengthens the bond of brotherhood from affluent Muslims to those in need. The fulfillment of the intended wisdom and benefits through the worship of zakat is achievable through the establishment of a systematic and institutionalized zakat administration under the authority of the state. The historical practice of zakat being administered under the leadership of the state during the periods of Prophet Muhammad (saw) and the Four Caliphs (ra) serves as the primary basis for this determination. After the period of the Four Caliphs, the practice of zakat worship was left to the individual conscience of Muslims, and corporate zakat management was abandoned. In the modern era, issues such as rising hunger and poverty globally, as well as the concentration of wealth in the hands of a select group, have underscored the necessity for the re-institutionalization of zakat management in countries like Malaysia, Indonesia, Saudi Arabia, Pakistan, Kuwait, and Egypt. This article delves into the practice of Malaysia, a country that has long implemented corporate zakat management under state authority. It examines controversial fiqh topics related to the collection and allocation of zakat funds. While elucidating the zakat system in Malaysia, particular emphasis was placed on the practices of the Federal Territory and Selangor states, acknowledged as the most proficient in zakat management in the country. Additionally, information about other states was intermittently referenced.

In Malaysia, there exist three distinct systems of zakat management: the public model, the semi-public model, and the fully privatized model. In states that have adopted the public model, zakat administration remains within the purview of the State Islamic Religious Council, which collects and disburses zakat funds. In states that have adopted the public model, zakat administration remains within the purview of the State Islamic Religious Council, which collects and disburses zakat funds. In states that have embraced the fully privatized model, such as the successful implementation in Selangor, private companies are entrusted with the responsibility of collecting and disbursing zakat funds. In these states, the

State Islamic Religious Council has delegated zakat authority to private companies.

As a result of this study, it has been determined that Muslims in the State of Malaysia, adherents of the Shafi'i school of thought, also considered opinions from other schools of thought regarding fiqh issues related to the collection and disbursement methods of zakat. Moreover, they particularly benefited from the ijtihads of contemporary scholars. Additionally, the study also found that they do not consider the condition of tamlik in zakat, they do not require the completion of the hawl condition for the collection of zakat on income and salary within the scope of al-mal al-mustafad, and they interpret broadly the categories of recipients such as "those whose hearts are to be reconciled," "freeing the captives," and "for the cause of Allah." It has been observed that non-Muslims can also benefit from the zakat fund within the scope of certain categories of expenditures where zakat is allocated. While Malaysia has demonstrated commendable financial proficiency in the management of zakat funds, the absence of a singular sect as the foundational framework for zakat administration underscores the nation's commitment to a non-sectarian approach to fiqh, guided by contemporary ijtihads. Specifically, the ijtihads of contemporary scholars, including Yusuf al-Qaradawi, have significantly influenced the development of this approach.

In our country, it is imperative that zakat be administered by the state in an institutionalized manner. In this regard, the establishment of the Department of Zakat Services under the Presidency of Religious Affairs represents a commendable initiative. It is imperative to draw upon the experiences of nations like Malaysia as we embark on establishing state-led zakat management in our country. Nevertheless, we maintain the stance that the legal framework governing zakat administration should align with the foundational principles of the Hanafi and Shafi'i sects, which persist within our nation, pertaining to the worship of zakat.

Giriş

Zekât Müslümanların zenginlerinden alınıp fakirlerine aktarılan ferdî ve içtimaî birçok ehemmiyete sahip bir ibadettir. Zekât, Müslüman toplumda varlıklı ve ihtiyaç sahibi kimseler arasında bir köprü görevi gören malın belli bir zümrenin elinde toplanmasını engelleyen varlığın halk nezdinde adaletli dağıtımını sağlayan bir ibadettir. Ayrıca kişinin mal sevgisinde aşırılığa giderek dünyevileşmesine ket vuran, sahip olduğu zenginliğin kendisine Allah tarafından ihsan edildiği hakikatini idrak etmesini sağlayan İslâm'ın beş esasından biridir. Öyle ki zekâtın bu ehemmiyeti sebebiyle Kur'ân-ı Kerîm'de namaz kılma ve zekât verme emri çoğu yerde birlikte kullanılmış zekât vermekle Müslümanların tezkiye olup arınacağı ifade edilmiştir.¹ Böylesine ehemmiyete sahip zekât ibadetinin ferdî ve içtimaî kapsamda fonksiyonlarını kâmil manada yerine getirmesi zekâtın devlet eliyle kurumsal bir yapıda yürütülmesiyle mümkün olacaktır.

Mekke döneminde Müslümanlar henüz zenginleşmediği için zekât verecek Müslüman sayısı azdı. Medine döneminde ise Hz. Peygamber tarafından hicrî dokuzuncu yıldan (senetü'l-vüfûd) itibaren bizzat kendisinin devlet başkanı sıfatıyla âmiller atamasıyla devlet eliyle kurumsal bir şekilde zekât yönetimi tesis edilmiştir.² Ayrıca toplanan zekâtlar devlete itaatin de bir sembolü olarak görülmüş, zekât vermekten imtina edenlere karşı mücadele verilmiştir.³ Hz. Osman (ö. 35/656) döneminde ise zekât kalemlerinde emvâl-i zâhire ve emvâl-i bâtına ayırımına gidilmiş, emvâl-i

* Bu makale Ömer Faruk OLGUN tarafından 2021 yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında Prof. Dr. Ali KUMAŞ danışmanlığında hazırlanan *Malezya Kurumsal Zekât Uygulamasında Zekâtın Toplanma Usûlü ve Sarf Yerlerinin Fıkhî Açından Değerlendirilmesi* adlı yüksek lisans tezinden yazarlarca üretilmiştir. / This article is based on Ömer Faruk OLGUN's master's thesis titled "Malezya Kurumsal Zekât Uygulamasında Zekâtın Toplanma Usûlü ve Sarf Yerlerinin Fıkhî Açından Değerlendirilmesi", which was prepared in 2021 by Recep Tayyip Erdoğan University, Institute of Social Sciences, Department of Basic Islamic Sciences under the supervision of Prof. Dr. Ali KUMAŞ.

¹ Soner Duman, "Zekât Ahkâmının Teşri' Süreci", *Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları*, ed. Necmeddin Kızılkaya (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017), 21.

² Ünal Kılıç, "Hz. Peygamber Döneminde Zekât Uygulaması", *Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları*, ed. Necmeddin Kızılkaya (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017), 56-61.

³ Adnan Demircan, "Dört Halife Döneminde Zekât Uygulamaları", *Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları*, ed. Necmeddin Kızılkaya (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017), 116-117.

bâtına olarak addedilen ticaret malları, altın ve gümüşün zekâtının îfası bireylere bırakılmıştır. Devlet ise emvâl-i zâhire olan mallardan zekât tahsil etmiştir.⁴

Zekât ibadetinin Hz. Osman dönemine kadar devlet eliyle yürütüldüğü Hz. Osman döneminden sonra ise -birtakım istisnai durumlar haricinde- modern döneme gelinceye kadar fert merkezli yürütüldüğü kaynaklarımızdaki bilgilerden anlaşılmaktadır. Modern döneme gelindiğinde ise Müslümanların finansal açıdan özgürlük kazanma arzuları, sömürgeci kurtulma gayeleri, ihtiyaç sahibi Müslümanların yaralarının sarılması gibi hususlar diğer kurumlarda olduğu gibi zekât hususunda da devlet eliyle bir kurumsal zekât uygulamasının var olması gerektiği düşüncesi ve ihtiyacı doğurdu. Bu minvalde günümüzde birçok Müslüman devlet zekâtın zenginlerden toplanıp fakirlere en güzel surette ulaşmasını temin etmek, kurumsal bir yapıda zekâtını ödemek isteyen Müslümanlara imkân sunmak ve toplanacak meblağın kemiyetini artırmak için girişimde bulunmak suretiyle zekât yönetiminde kurumsallaşma yoluna gitmiştir. İçerisinde Suudi Arabistan, Mısır, Sudan, Kuveyt, Endonezya ve Malezya'nın da olduğu bu ülkeler keyfiyetinde farklılıklar olmakla birlikte zekâtın toplanması ve dağıtılmasını devlet eliyle gerçekleştirmekte bir kısmı da zekât yönetimini yasal düzenlemelerle yürütmektedir.⁵ Bu ülkeler arasında eksikleri olmakla birlikte zekât tahsil ve dağıtımını devlet eliyle kurumsal ve sistematik bir şekilde uygulayan en başarılı ülkenin Malezya olduğu ifade edilmektedir. Nitekim her geçen yıl zekât veren mükellef sayısı ve toplanan zekât fonu artmaktadır.⁶ Malezya'nın kurumsal zekât yönetiminin incelenmesi modern dönemde zekât yönetiminde ortaya çıkabilecek fikhî meselelerin öngörülmesi ve zekâta kurumsallaşmak isteyen ülkeler için bir örneklik taşıması açısından ehemmiyet arz etmektedir.

1. Malezya Kurumsal Zekât Yönetimi

Malezya 13 eyalet ve Federal Bölge'den oluşan doğu ve batı kısımlarına ayrılan parlamenter monarşi ile yönetilen bir Güneydoğu Asya ülkesidir.

⁴ Mehmet Boynukalın, "Zekâtın Toplanması ve Dağıtımı: İlk Kurumsal Tecrübeler (Hulefa-i Râşidîn Dönemi)", *Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları*, ed. Necmeddin Kızılkaya (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017), 109.

⁵ Recep Cici, "Günümüz İslam Ülkelerinde Zekât Kanunları ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış", *Din ve Hayat* 29 (2016), 47; Mervan Selçuk - Şakir Görmüş, "Zekâtın Kurumsallaşmasının Seçilmiş İslam Ülkeleri Tecrübeleri Çerçevesinde Analizi", *ICPESS 2016 Proceedings Book*, ed. Fatih Savaşan v.dğr. (İstanbul: Beşiz Yayınları, 2016), 348-349.

⁶ İsmail Yalçın, "Malezya Kamusal Zekât Uygulaması Üzerine", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 20/2 (Aralık 2016), 239; Selçuk - Görmüş, "İslâm Ülkeleri Tecrübeleri", 372; Murat Aydın, "Zekâtın Devlet Eliyle Yönetilmesi ve Malezya Zekât Sistemi Örneği", *Dini Araştırmalar* 21/54 (Aralık 2018), 8.

Ülkedeki eyaletlerin kimisini sultan kimisini de valiler yönetmektedir. Her eyaletin kendi anayasa, meclis ve senatosu mevcuttur.⁷ Malezya Devleti'ndeki Malay Müslümanlar Şâfiî mezhebine mensup iken az sayıda Hintli Müslüman Hanefî mezhebine mensuptur. Malaylar genel ibadetlerle alakalı meselelerde kendi mezhebinin hükümlerine tâbi olurken özellikle kamu maslahatı görülen zekât, aile hukuku gibi meselelerde diğer mezheplerin icthadları ve muâsır fetvalarla amel etmektedir.⁸

Malezya'da her eyaletin Eyalet İslâm Kurulu (Majlis Agama Islam Negeri) ve Fetva Komitesi bulunmaktadır. Eyalet İslâm Kurulunda alınan bir fetva Sultan'ın onayından geçmesiyle Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girebilmektedir.⁹ 20. yüzyıldan önce bireysel olarak zekât faaliyeti yürütülen Malezya'da zekât yönetimi, 1915 yılından itibaren eyaletlerde tesis edilen Eyalet İslâm Kurulları tarafından tahsil ve dağıtımı yapılmak suretiyle kurumsal bir biçimde yürütülmeye başlanmıştır.¹⁰ 1990'lı yıllarda ise zekât yönetimi hususunda verimi artırmak için şirketleşmeye gidilmiştir. Federal Bölge'de Eyalet İslâm Kurulu 1991 yılında zekât tahsilini profesyonel bir şekilde gerçekleştirebilmek adına âmil mesabesinde Zekât Toplama Merkezi (Pusat Pungutan Zakat) adlı şirketi kurarak zekât toplama yetkisini bu şirkete devretti. Ardından benzer şirketleşme Selangor, Penang gibi eyaletlerde de görüldü.¹¹

1.1. Zekât Toplama Usulleri

Malezya'da farziyet derecesi aynı kabul edilerek zekât ve fitre toplanmaktadır. 2000'li yıllardan sonra tahsil edilen toplam zekât fonu içerisinde fitrenin oranı %1 civarındadır. 2000'li yıllardan önce ise durum tam tersiydi.¹² Örneğin; 2016 yılında Malezya genelinde 20 milyon dolar fitre ve 600 milyon dolar civarında ise zekât toplanmıştır.¹³

⁷ İsmail Hakkı Göksoy, "Malezya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/486-487; Murat Aydın, *Makro-Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Zekât Müessesesi: Türkiye İçin Malezya Modeli Örneği* (Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 13-15.

⁸ İsmail Yalçın, *Malezya'da İslam Hukuku Uygulamaları: Yeni Gelişmeler ve Problemler (1981-2003)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 53-55.

⁹ Azila Sarkawi, "Analysis of Fatwa in Malaysia on the Provision of Housing Using Zakat Fund", *International Conference of Zakat* (19 Şubat 2019), 250.

¹⁰ Adnan Zikri Jaafar, "Integrating Zakat with Development Impact Bond (DIB): Assessing Possible Approaches to Maximizing Impact from Zakat Investment", *Social Impact Research Experience (SIRE)* (Ocak 2017), 8-9.

¹¹ Jaafar, "Integrating Zakat with Development Impact Bond (DIB): Assessing Possible Approaches to Maximizing Impact from Zakat Investment", 9.

¹² Yalçın, "Malezya Kamusal Zekât Uygulaması Üzerine", 261.

¹³ Abdalrahman Migdad, "Managing Zakat Through Institutions: Case of Malaysia", *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies* 5/3 (Kasım 2019), 2.

Malezya’da zekât; ticari mülkler, gelir-maaş, tasarruf amacıyla bekletilen altın, gümüş, paralar ve hisse senetleri gibi zekât kalemlerinden tahsil edilmektedir.¹⁴ Tarım ürünlerinden alınan zekâtın yalnızca geleneksel çeltik üzerinden alındığı sonraları üretimine başlanan palmye yağı, kakao, kauçuk ve kalay madenlerinden ise zekât alınmadığı ifade edilmektedir.¹⁵

Milli Fetva Meclisinin 1997 yılında yayımlanmış olduğu bir fetva ve eyaletlerin de bu fetvayı benimsemeleriyle gelir-maaş üzerinden zekât tahsiline gidilmiştir. Gelir maaş üzerinden zekât tahsili iki şekilde uygulanmaktadır. Birinci modelde düzenli gelir sahiplerinin yıllık gelirlerinden %2,5 oranında zekât 12 aya bölünüp her ay maaştan düzenli tahsil edilmektedir. İkinci modelde ise düzenli geliri olmayan ticaret erbabi gibi mükelleflerin yıllık gelirlerinden aile masrafları çıkıldıktan sonra kalan kısma %2,5 zekât oranı her ay tahsil edilmek suretiyle alınmaktadır. Ülkede gelir üzerinden zekât tahsili, toplanan zekât fonunun yarısından fazlasını oluşturmaktadır.¹⁶

1967 tarihli Malezya Gelir Vergisi’nde sağlanan bir hakla zekât/fitrelerini devletin belirlediği kuruluşlara verenlerin ödedikleri miktarın gelir vergisinden düşürülme imkânı tanınmıştır.¹⁷ Bu hak ticari şirketlere de 2005 yılında verilmiştir. Bu kararda zekâta teşvik amacı olduğu ifade edilmektedir.¹⁸

Malezya’da zekât tahsil ve dağıtımından sorumlu resmi mercî *Eyalet İslâm Kurullarıdır*. Ülkede *Kamu Modeli*, *Yarı Kamu Modeli* ve *Tam Özelleştirilmiş Model* olmak üzere üç farklı zekât yönetim sistemi mevcuttur.¹⁹

Perlis, Kadah, Perak, Johore, Terengganu, Kelantan eyaletlerinde kamu modeli uygulanmakta, zekât tahsil ve dağıtım görevinin ikisini de Eyalet İslâm Kurulları yürütmektedir.²⁰

Federal Bölge, Malacca, Negeri Sembilan ve Pahang’ta yarı kamu modeli uygulanmaktadır. Bu modelde Eyalet İslâm Kurulu zekâtın

¹⁴ Lembaga Zakat Selangor (LZS), “Jenis-jenis Zakat Selangor” (Erişim 20 Mart 2021).

¹⁵ Yalçın, “Malezya Kamusal Zekât Uygulaması Üzerine”, 257-259.

¹⁶ Aydın, “Zekâtın Devlet Eliyle Yönetilmesi ve Malezya Zekât Sistemi Örneği”, 165.

¹⁷ Aydın, *Malezya Zekât Müessesesi*, 96-98; Fakhrina Zulkiple, *Malezya, Selangor Eyaletinde Zekât Toplama ve Dağıtım Yöntemi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 43.

¹⁸ Zahri Hamat, “Business Zakat Accounting and Taxation in Malaysia!”, *Conference on Islamic Perspectives on Management and Finance* (United Kingdom: University of Leicester, 2009), 4-5; Aydın, *Malezya Zekât Müessesesi*, 101.

¹⁹ Aydın, *Malezya Zekât Müessesesi*, 76.

²⁰ Sarkawi, “Fatwa on the Provision of Housing”, 3; Aydın, *Malezya Zekât Müessesesi*, 76.

yalnızca dağıtımını yapmakta, zekâtın tahsilinde ise özel şirketler yetkilendirilmiştir.²¹

Selangor, Sabah, Sarawak ve Penang eyaletlerinde ise tam özelleştirilmiş model uygulanmaktadır. Bu eyaletlerde zekâtın tahsili ve dağıtılması işlemleri, Eyalet İslâm Kurulu tarafından yetkilendirilmiş özel şirketler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Âmil konumundaki bu şirketler zekât fonundan 1/8 pay almaktadır. 1997 yılında kurulan Selangor Zekât Kurulu (Lembaga Zakat Selangor-LZS) özel şirketi zekâti en çok tahsil eden şirket haline gelmiştir.²²

Kedah eyaletinde Eyalet İslâm Kurulundan ayrılan zekât yönetimi, faaliyetini Federal yönetimin eyalet lideri Sultan'ın yetkisi altında sürdürmektedir.²³

1.2. Mesârifü'z-zekât Tanımları ve Sarf Usulleri

1.2.1. Mesârifü'z-zekât Tanımları

Zekâtın sarf edilecek olduğu yerler Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde belirtilmiştir:

*“Sadakalar (zekât gelirleri) ancak şunlar içindir: Yoksullar, düşkünler, sadakaların toplanmasında görevli olanlar, kalpleri kazanılacak olanlar, âzat edilecek köleler, borçlular, Allah yolunda (çalışanlar) ve yolda kalmışlar. İşte Allah'ın kesin buyruğu budur. Allah bilmekte ve hikmetle yönetmektedir.”*²⁴

Malezya'daki eyaletler arasında Federal Bölge ve Selangor eyaleti zekât yönetimi hususundaki tecrübeleri, başarıları ve topladıkları fonların diğer eyaletlerin topladıkları toplam zekât fonuna denk olması açısından temâyüz etmektedir.²⁵ Bu minvalde Malezya'daki zekât sistemini anlamak için bu iki eyaletin zekât yönetim usullerine bakmak genel bir tablo sunma açısından faydalı olacaktır.

Federal Bölge ve Selangor eyaletlerinde mesârifü'z-zekât yani zekâtın dağıtımının yapılacağı sekiz sınıfın tanımı şu şekilde belirtilmiştir:

²¹ Sarkawi, “Fatwa on the Provision of Housing”, 3-4; Aydın, *Malezya Zekât Müessesesi*, 81.

²² Sarkawi, “Fatwa on the Provision of Housing”, 4; Aydın, *Malezya Zekât Müessesesi*, 85.

²³ Sarkawi, “Fatwa on the Provision of Housing”, 4.

²⁴ *Kur'an Yolu Meâli*, çev. Hayreddin Karaman v.dğr. (Ankara: DİB Yayınları, 2020) et-Tevbe 9/60.

²⁵ Rusni Hassan - Nur Iffah Muhammed Nasir, “Prioritization of Zakat Distribution in Selangor and the Federal Territory of Malaysia: Are They Following the Right Distribution Principles According to Shariah?”, *Intellectual Discourse* 24 (Ocak 2016), 4; Aydın, *Malezya Zekât Müessesesi*, 142.

Fakirler: İş sahibi olmayan yahut kazancı ailesi ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler için asgari geçim olan *kifayet* miktarının yarısından daha az miktar paraya mâlik kişilerdir.²⁶

Miskinler: Kazancı kifayet sınırının yarısından fazla olmakla birlikte kifayet sınırına da ulaşamayan kişilerdir.²⁷

Âmiller: Devlet ve sultan tarafından zekât tahsil, dağıtım, mâlî yönetim vb. görevler için atanmış kişi ya da kuruluşlara denir. Âmilin zekât fonundan sekizde bir ya da yaptığı iş karşılığında ücret alacağı, üstlendiği görevi üçüncü bir şahsa vekâleten veremeyeceği ve gayri müslimlerden de âmil olamayacağı ifade edilmektedir.²⁸

Müellefe-i Kulûb: Bu sınıf Müslümanlar ve gayri müslimlerden müteşekkildir. Müslümanlar sınıfındakiler yeni İslâm'a giren, gayri müslim liderlerle iyi ilişkileri bulunan Müslüman liderler ve düşman ülkeye sınırda yaşayan Müslümanlardır. Gayri müslimler sınıfındakiler ise İslâm'a girmesi ümit edilenler ile şerhlerinden muhafaza amacı güdülen gayri müslimlerdir.²⁹

Rikâb: Düşünce, mülkiyet, kudret ve hürriyet bakımından pranga ve esaret altında olan Müslümanlardır. Bu bağlamda sapkınlık ve cehalet içinde olanlar, Ehl-i sünnet inancına aykırı akideye sahip kişiler inançla ilgili esaret içerisindedir. LGBT gibi sapkın faaliyetler, fuhuş faaliyetleri, uyuşturucu madde bağımlıları da ahlâkî esâret içerisinde kabul edilir. Terk edilen kişiler ve kimsesiz bebekler de rikâb sınıfı altında değerlendirilmektedir. Tüm bu sınıflara farklı rehabilitasyon hizmeti yürütülmektedir.³⁰

Borçlular(Gârimîn): Kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin nafakası için borçlanan ve doğal afetlerden dolayı borç altına girenler de bu sınıftadır.³¹

Fî Sebîlillâh: İslâm'ı aziz kılmak, yaymak ve desteklemek için faaliyet gösteren kişiler ve kuruluşları ifade eder.³²

İbn-i Sebil: Meşru bir hedef uğruna seferde olup seferde iken azığı tükenen, masraflarını karşılayamayan ve beldesindeki malını da kullanmaya güç yetiremeyen kimselerdir.³³

²⁶ Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan (MAIWP), “Bantuan Zakat” (Erişim 21 Mart 2021); “Golongan Penerima Zakat”, *Pusat Pungutan Zakat-MAIWP* (blog) (13 Temmuz 2016); Lembaga Zakat Selangor (LZS), *Penerima & Kriteria Penerimaan Zakat* (Erişim 17 Şubat 2021).

²⁷ (MAIWP), “Bantuan Zakat”; “Golongan Penerima Zakat”; (LZS).

²⁸ (MAIWP), “Bantuan Zakat”; “Golongan Penerima Zakat”; (LZS).

²⁹ (MAIWP), “Bantuan Zakat”; “Golongan Penerima Zakat”; (LZS).

³⁰ (MAIWP), “Bantuan Zakat”; “Golongan Penerima Zakat”; Majlis Agama Islam Selangor (MAIS), *al-Riqab* (Erişim 18 Mart 2021).

³¹ (MAIWP), “Bantuan Zakat”; “Golongan Penerima Zakat”; (LZS).

³² (MAIWP), “Bantuan Zakat”; “Golongan Penerima Zakat”; (LZS).

³³ (MAIWP), “Bantuan Zakat”; “Golongan Penerima Zakat”; (LZS).

1.2.2. Zekât Fonu Sarf Usulleri

Eyaletlerde zekât fonunun en çok sarf edildiği sınıflar fakir, miskin ve fı sebîllâhtır. Âmil sınıfı ise yaklaşık %10 oranında zekâttan pay almaktadır. Zekât fonunun en az sarfedildiği sınıflar rikâb, ibn-i sebil, müellefe-i kulûb ve gârimîn sınıfları olmakla birlikte bu husus eyaletten eyalete farklılık gösterebilmektedir.

Malezya’da zekât fonunun büyük bir çoğunluğu ihtiyaç sahibi insanlara aynî-nakdî yardım olarak dağıtılmaktadır. Zekât fonunun bir kısmıyla da sosyal, ekonomik, eğitim ve dava-refah faaliyetleri, dinî enstitülerin geliştirilmesi kapsamında farklı enstitüler, kurum ve kuruluşlar inşâ edilmekte yahut bu kuruluşlara yardım sağlanmaktadır.³⁴ Özellikle zekât alacak konumda olan insanları zekât verecek konuma getirmek için geliştirilen proje ve kurulan yapılar ülkede yaygın olan “balık vereceğine balık tutması için olta ver!” sloganı istikametinde hayata geçirilmiştir.³⁵

Federal Bölge’de *Beytü’l-Mal Meslek Enstitüsü* fakir ailelerin çocuklarına açıcılık, dikiş, elektrikçilik gibi zanaatlar öğretme amacı gütmektedir.³⁶ *Beytü’l-Mal Uzmanlık Enstitüsü* işletme, bilgisayar, muhasebe, uzman sekreterlik ve yöneticilik gibi bölümleri olan bir yükseköğretim enstitüsüdür. *İslâmî Tedavi Merkezi (Pusat Rawatan Islam-PUSRAWI)* Müslüman gayri müslim ayrımı yapmaksızın sağlık hizmeti veren bir İslâmî tıp merkezidir. *Daru’l-Kifayeh* kurumu yetimhane, *Daru’s-Sa’adeh* ise ahlâkî sorunları olan Müslüman kızlara rehabilitasyon programları sunmakta ayrıca kalacak yeri olmayanlara da barınma hizmeti vermektedir. *İslâmî Anaokulları ve İslâmî Ortaokullar (SMA-MAIWP)* ve *Bilim ve Hâfızlık Entegre Okulu (SMISTA)* da zekât fonundan finanse edilmektedir.³⁷

Selangor eyaletinde de zekâtın sarfi hususunda benzer bir durum söz konusudur. *Desa Kasih, Desa Ehsan, Desa Müellef ve Barakah Konutları* isimlerinde zekât fonundan toplu konutlar yapılarak ihtiyaç sahiplerine

³⁴ Wan Marhami Wan Ahmad, *Zakat Investment In Malaysia: A Study Of Contemporary Policy And Practice In Relation To Shariah* (Scotland: Edinburgh University To The School Of Literatures, Languages And Cultures College Of Humanities And Social Science, Doktora Tezi, 2012), 309; Hassan - Muhammed Nasir, “Prioritization of Zakat Distribution”, 7, 12-13.

³⁵ Zakaria Bahari - Caturida Doktorolina, “Economic Approaches of Zakat Management Institutions in Malaysia”, *Proceedings of the The First International Conference On Islamic Development Studies 2019 (ICIDS 2019, 10 September 2019)*, Bandar Lampung, Indonesia (The First International Conference On Islamic Development Studies 2019, ICIDS 2019, Bandar Lampung, Indonesia: EAI, 2019), 4-9.

³⁶ Amran Hazalî, “Malezya’da Zekât Çalışmaları”, *Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları*, ed. Necmeddin Kızılkaya (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017), 518.

³⁷ Hazalî, “Malezya’da Zekât Çalışmaları”, 519.

ulaştırılmıştır.³⁸ Yine dinî gelişim faaliyetleri altında zekât fonundan cami, dinî okullar ve *surau* denilen mescit benzeri yapıların inşası ve onarımı yapılmaktadır.³⁹ Bait al-Mawaddah 60 yaş üstü fakir ya da miskin sınıftan Malay yaşlılara yönelik bir huzurevi, Bait al-Hasanah fakir ve miskin sınıfına dahil insanların 10 yaşının üzerindeki evlatlarına akademik katkı ve spor tesisleri sunan bir kurum olarak faaliyetini sürdürmektedir.⁴⁰ Bait al-Salam ise müellefe-i kulûb kapsamında ihdas edilen özellikle yeni Müslüman olanların temel dinî bilgiler, rehberlik ve maddi destek gibi imkânlar da bulabileceği bir sığınak mesabesindedir.⁴¹ *Pusat Latihan Asnaf Selangor (PLAS)* isimli *Selangor Zekât Sarf Yerleri Eğitim Merkezi*'nde zekât alıcılarına yönelik sistematik bir şekilde eğitim ve kurslar verilmektedir.⁴² Rikâb sınıfından sarf edilmek üzere *Beytü'l-İhsan* kurumuyla toplumsal sorunlar sebebiyle ihtiyaç halindeki kadınlara yardım yapılmakta, *Beytü'l-İslah* kurumuyla uyuşturucu bağımlılarına, *Beytü'l-İman* kurumuyla ise itikadı bozuk kişilere rehabilitasyon hizmeti sunulmaktadır. Ayrıca *Rumah Budi* ve *Yayasan al-İjabah* gibi kuruluşlarla ise HIV/ AIDS hastalarına yönelik tedavi hizmeti verilmektedir.⁴³ *Zekât Sarf Yerleri Girişimcilik Programı (Asnaf Entrepreneurship Program)*, *El Sanatları Programı (D'Asnaf Craft)*, *Çamaşırhane Servis Merkezi*, *Fırın ve Dikiş Atölyeleri* gibi programlarla zekât alıcılarının uzun vadede refaha kavuşması, ekonomiye katkıda bulunması ve zekât veren kişiler haline gelebilmeleri hedeflenmektedir.⁴⁴

2. Malezya'da Toplanan Zekât Fonu ile İlgili Fıkhî Meseleler

Eyaletlerde zekât fonunun sarfı hususunda klasik fıkıh doktrininden uzaklaşıldığı, belli bir mezhebin tamamen taklit edilmeyip farklı mezheplerin icthadları ve modern fetvalar eksenli bir zekât sarfı yürütüldüğü görülmektedir. Bu başlık altında zekât sarf usulleriyle

³⁸ Muhammed Azaledin Abdülaziz - Azman bin Abdurrahman, "Düverü'l-müessesati'z-zekeviyyeti fi mualeceti'l-fakr-i vefg-i bernamici't-tenmiyyeti'l-iktisadiyye: müessesetü'z-zekât-i bivilayeti Selangor bi Malaysia numuzecen", *Mecelletü'd-Dirasati'l-İslamiyye* 2/3 (Eylül 2013), 13-14; Hassan - Muhammed Nasir, "Prioritization of Zakat Distribution", 7; Zulkiple, *Malezya, Selangor Eyaletinde Zekât Toplama ve Dağıtım Yöntemi*, 55.

³⁹ Abdülaziz - Abdurrahman, "Müessesetü'z-zekât-i bivilayeti Selangor", 16-17; Hassan - Muhammed Nasir, "Prioritization of Zakat Distribution", 8.

⁴⁰ Lembaga Zakat Selangor (LZS), "Bait Al-Mawaddah" (Erişim 20 Mayıs 2021); Lembaga Zakat Selangor (LZS), "Bait al-Hasanah" (Erişim 20 Mayıs 2021).

⁴¹ Lembaga Zakat Selangor (LZS), "Baitus Salam" (Erişim 20 Mayıs 2021).

⁴² Lembaga Zakat Selangor (LZS), "Pusat Latihan Asnaf Selangor (PLAS)" (Erişim 20 Mayıs 2021).

⁴³ Zulkiple, *Malezya, Selangor Eyaletinde Zekât Toplama ve Dağıtım Yöntemi*, 59.

⁴⁴ N. H. Haron v.dğr., "Zakat for Asnaf's Business by Lembaga Zakat Selangor", *Malaysia Accounting Review* 9/2 (Mart 2010), 10.

alakalı ortaya çıkan birtakım fikhî meseleler klasik ve modern dönemdeki icthadlardan başlıcaları zikredilerek ortaya koyulacaktır. Malezya'daki uygulamanın fikhî altyapısının tespiti ise her bir başlığın son kısımlarında belirtilecektir.

2.1. Gelir Üzerinden Zekât Tahsili- Mâl-i Müstefâd

Daha önce de ifade edildiği gibi Malezya'da gelir-maaş üzerinden zekât tahsili yapılmaktadır. Bu minvalde Federal Bölge ve Selangor eyaletlerinde yayımlanan fetvada gelir üzerinden alınan zekâtın mâl-i müstefâd kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Fetva incelendiğinde mâl-i müstefâdın dört başlık altında ele alındığı gözlemlenmektedir:

Birinci kısmı istihdam ve ücret karşılığı elde edilen maaşlar, ücretler ve tazminatlar oluşturmaktadır. İkinci kısmı hediye olarak kişinin zimmetine giren bağışlar, hediyeler, nafaka ve miras gibi şeyler oluşturur. Üçüncü kısım avukatlık, mimarlık gibi bağımsız işlerden elde edilen kazançlardır. Dördüncü kısım ise kira gelirleridir.⁴⁵

Yukarıda açıklanan kısımlar bağlamında Malezya'da kişilerin maaş, ücret gibi kazançlarından kifayet sınırı kabul edilen temel nafaka kısmı çıkarıldıktan sonra havl/yıllanma şartı aramaksızın % 2,5 oranında zekât, aylık kesintiler yapılmak suretiyle tahsil edilmektedir.⁴⁶ Bu uygulamada havl şartının aranmaması klasik fikhî literatüründeki icthadlardan farklı bir icthad benimsendiğini göstermektedir. Mâl-i müstefâd için havl şartının gerekli olup olmadığı hususundaki klasik ve modern icthadlar şu şekildedir:

Tespit edilebildiği kadarıyla sahâbe ve tâbiûn dönemlerinde mâl-i müstefâd hususunda havl şartının gerekli olduğu ve olmadığı şeklinde iki farklı icthad söz konusudur:

Hz. Ebû Bekir (ö.13/634), Hz. Abdullah b. Mesud (ö. 32/652-53), Hz. Osman, Hz. Ali (ö.40/661), Hz. Âişe, (ö. 58/678) ve Hz. Abdullah b. Ömer (ö. 73/693) gibi sahâbîlerin icthadı mâl-i müstefâd için havlin gerekli olduğu şeklindedir.⁴⁷ Hz. Ebû Bekir, Abdullah b. Mesud ve Hz. Osman hak sahiplerine atâ/maaş dağıtırken eğer bu kimselerin üzerine zekât

⁴⁵ Lembaga Zakat Selangor (LZS), "Zakat Pendapatan" (Erişim 23 Mayıs 2021); Zulkiple, *Malezya, Selangor Eyaletinde Zekât Toplama ve Dağıtım Yöntemi*, 29.

⁴⁶ (LZS), "Zakat Pendapatan"; Aydın, "Zekâtın Devlet Eliyle Yönetilmesi ve Malezya Zekât Sistemi Örneği", 165; Pusat Pungutan Zakat (MAIWP), "Fatwa Zakat" (Erişim 09 Ocak 2021).

⁴⁷ Kâsım b. Sellâm Ebû Ubeyd, *Kitâbü'l-Emvâl* (Mısır: Dâru'l-hedyi'n-nebeviyyi-Dâru'l-Fâzile, 2007), 2/64-67; Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Riyâd: Dâru Kunûzi İşbilyâ, 2015), 6/258-260; Ebû Saïd Abdüsselâm b. Saïd b. Habîb et-Tenûhî Sahnûn, *el-Müdevvene* (Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415), 1/325.

borcu tahakkuk etmiş ise ilgili oranı kesinti yaptıktan sonra bu maaşları dağıttıkları rivayet olunur.⁴⁸ Zührî'ye (ö. 124/742) göre kişinin zekâtını verdiği mutad ay gelmeden elde ettiği bir malı harcama niyeti varsa evvela zekâtını verip sonra harcamalı, şayet harcamayacaksa zekâtını verdiği mutad ay geldiğinde yanındaki malla birlikte onun da zekâtını vermelidir.⁴⁹

İbn Mesud, Muaviye (ö. 60/680), Abdullah b. Abbas (ö. 68/687-88) ve Ömer b. Abdülaziz'e (ö. 101/720) atfedilen bazı rivayetlerde onlara göre mâl-i müstefâd için havl şartı gerekmediği aktarılmaktadır. Zira İbn Mesud, Muaviye ve Ömer b. Abdülaziz hakkında gelen bir diğer rivayette bu kişilerin maaştan zekât aldığı hatta bu uygulamayı ilk başlatanın Muâviye olduğu ifade edilir.⁵⁰ Mekhûl'e (ö. 112/730) göre ise bir kişi zekâtını verdiği mutad bir ay yoksa elde ettiği bir malın hemen zekâtını vermeli, eğer zekâtını verdiği muayyen bir ay varsa elde ettiği maldan harcamasından arta kalan kısmın zekâtını vermesi gerekmektedir.⁵¹

Mezheplerin konu hakkındaki görüşleri mâl-i müstefâdın aslın cinsi ile aynı olup olmamasına göre değişmektedir. Şayet mâl-i müstefâd ile asıl mal aynı cinsten ve ticaret mallarının kârı, hayvanların yavrulaması gibi kâr-tevellüd merkezli bir nemalanma söz konusu ise ittifakla mâl-i müstefâd mal asıl malın havline tabi olur.⁵² Ancak asıl ile aynı cins olup kâr-tevellüd merkezli bir nemalanma olmadan elde edilen bir mâl-i müstefâd için cumhur aslın havline tabi olmayacağını ayrı ayrı havl gerekeceğini, Hanefiler ise aynı cins olan aslın havline tabi olması gerektiğini ifade etmiştir. Mâlikîler bu hususta cumhurun görüşünden sadece sonradan elde edilen hayvanların da aslın havline tabi olacağı görüşüyle ayrılmıştır.⁵³

⁴⁸ Ebû 'Abdullâh Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Medenî Mâlik b. Enes, *el-Muvatta* (Abu Dabi: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 2004), "Zekât", 4,5,6 (2/345); Ebû Ubeyd, *Kitâbü'l-Emvâl*, 2/65-66; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/318-320.

⁴⁹ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/261.

⁵⁰ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, "Zekât", 7 (2/345); Ebû Ubeyd, *Kitâbü'l-Emvâl*, 2/68; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/261,319-320; Sahnûn, *el-Müdevvene*, 1/325.

⁵¹ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 6/260.

⁵² Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâ'i'u's-şanâ'i' fi tertibi's-şerâ'i'* (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1986), 2/13; Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Ruşd el-Kurtubî İbn Ruşd, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyeti'l-muktesid* (Kahire: Dâru'l-Hadis, 2004), 2/32; Ebû İshâk İbrâhîm b. 'Alî eş-Şirâzî, *el-Mühezzeb fi fıkhi'l-İmâm eş-Şâfi'i* (Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/265-266; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed İbn Kudâme, *el-Mugnî* (Lübnan: Alemü'l-Kütüb, 1997), 4/75; Vecdi Akyüz, *Mukayeseli İbadetler İlmihalî* (İstanbul: İz Yayıncılık, 1995), 3/209-210.

⁵³ Kâsânî, *Bedâ'i'u's-şanâ'i'*, 2/14; Ebû'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Mergînânî, *el-Hidâye fi şerhi Bidâyeti'l-müctedi* (Beirut: Dâru lhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1417), 2/184; İbn Ruşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/33-34; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 4/76; Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukî İslâmiyye ve Istulâhatu Fıkhiyye*

Abdülvehhab Hallâf (ö. 1375/1956), Muhammed Ebû Zehre (ö. 1394/1974) ve Abdurrahman Hasan (ö. 1425/2004) Arap Birliğinin 1952 yılında Şam'da düzenlediği toplantıda maaş ve ücretlerden zekâtın gerekli olması için nisap ve havl şartının gerekliliğini ifade etmiştir.⁵⁴ Din İşleri Yüksek Kurulunun bu konudaki fetvası da aynı istikamettedir.⁵⁵

Malezya'daki zekât uygulamasının fikhî altyapısında kendisine sıkça atıfta bulunulan Yûsuf el-Karadâvî (ö. 1444/2022), maaş, ücret, serbest meslek kazançları gibi gelirlerin elde edildiği anda zekâtının verilmesi gerektiği ichtihadında bulunmuştur. Bu ichtihadının arka planında nasslardan deliller, bu hususta icmâ oluşmadığı kanaatinde olması ve maslahat gibi gerekçeler bulunmaktadır.⁵⁶

Suudi Arabistan'da 1987 yılında serbest meslek kazançlarının zekâta tabi olduğu belirtilmiştir. 1986 yılında Sudan Zekât Kanununda da ücret ve serbest meslek kazançlarının yıllık sâfi gelirinin zekâta tabi olduğu açıklanmıştır. 1983-1984 tarihli Mısır Zekât Kanununda ise ücret ve serbest meslek kazançları zekâta tâbi tutulmamıştır.⁵⁷

Malezya'daki uygulama mâl-i müstefâdın zekâtı için havl şartının gerekli olduğu ve olmadığı şeklindeki iki görüşten ikinci görüşle aynı istikamettedir. Mâl-i müstefâdın zekâtında havl şartını dikkate almama uygulamalarını Karadâvî'nin görüşüne istinaden gerçekleştirdikleri internet sitelerindeki atıflardan anlaşılmaktadır. Maaş ve gelirleri yıl içerisinde elde edilmeleri hasebiyle mâl-i müstefâd kapsamında değerlendirip havl şartı olmaksızın zekâtlarının verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.⁵⁸

2.2. Mesârifü'z-zekât'ta Fakirlik Kıstası

Hanefî mezhebinde zekâtın sarf edileceği kişilerde âmil sınıfı hariç fakir olma şartı aranır. Nisâb-ı istiğnâ miktarı mala sahip olmayanlar ise dinen fakir kabul edilir. Âmil ise zengin de olsa çalışması karşılığında zekâttan pay almaya hak kazanır.⁵⁹

Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinde kifayet miktarı mala sahip olmak

Kamusu (İstanbul: Bilmen Yayınevi, ts.), 4/94; H. Yunus Apaydın v.dğr., *İlmihal* (İstanbul: TDV Yayınları, 2018), 1/435.

⁵⁴ Yusuf el-Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1973), 1/489; Akyüz, *Mukayeseli İbadetler İlmihali*, 3/449; İbrahim Paçacı, *Günümüz Ekonomik Şartlarına Göre Zekâta Tâbi Mallar (Nisap ve Zekât Oranları)* (Ankara: Ayrıntı Basın Yayın ve Matbaa Hizmetleri, 2015), 134.

⁵⁵ Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar* (Ankara: DİB Yayınları, 2018), 236.

⁵⁶ Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât*, 1/505-510.

⁵⁷ Akyüz, *Mukayeseli İbadetler İlmihali*, 3/449.

⁵⁸ Pusat Pungutan Zakat (MAIWP), "Jenis-jenis Zakat PPZ" (Erişim 20 Mart 2021); (LZS), "Jenis-jenis Zakat Selangor".

⁵⁹ Kâsânî, *Bedâ'i u'-ş-şanâ'i*, 2/43; Mehmet Erkal, "Nisab", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/138-140.

zenginliğin, aksi durum ise fakirliğin ölçüsüdür. Kifayet miktarı ise kişinin kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyaçlarını karşılayacak mala sahip olmasıdır. Bir kimse nisap miktarı mala sahip olduğu halde bu mal kifayet ölçüsüne ulaşmıyorsa zekât almaya hak kazanır. Gârimîn, fi sebilillâh ve ibn-i sebil sınıflarında bulunanlar zengin de olsa ihtiyaçlarını giderecek ölçüde zekâtтан pay almaya elverişlidir.⁶⁰

Malezya zekât uygulamasında bir kimsenin zekât almaya hak kazanması giderlerinin gelirlerinden fazla olması durumunda söz konusu olabilmektedir. Malezyalıların fakirlik kıstası olarak nisabı değil asgari geçim olan kifayet miktarını ölçü almakla birlikte mensubu buldukları Şâfiî mezhebi ile Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinin görüşü istikametinde oldukları gözlemlenmektedir. Zira bu kifayet miktarının yarısından az olanları fakir, yarısından fazla olup kifayete de ulaşmayanları miskin sınıfında değerlendirmektedirler.⁶¹ Karadâvî'nin doğal afetten etkilenenlerin gârimîn sınıfı kapsamında zekâtтан pay alabileceği ichtihadını dayanak alarak fi sebilillah, gârimîn sınıflarında kifayet sınırı ve yoksulluğun bir ön şart olarak sunulmadığı ifade edilebilir.⁶²

2.3. Gayr-i Müslimlerin Zekât Fonundan İntifâsının İmkânı

Harbîlere ve mürtedlere zekât verilmeyeceği hususunda icmâ oluşmuştur.⁶³ Delil olarak şu âyet-i kerime zikredilir:

*“Allah, ancak din uğrunda sizinle savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkarırları ve çıkarılmanız için onlara yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onlarla dost olursa işte zalimler onlardır.”*⁶⁴

Zimmîlere zekât verilip verilmeyeceği hususunda ise ulemâ iki farklı görüş serdetmiştir.⁶⁵ Dört mezhep imamının da içerisinde bulunduğu fakihlerin çoğunluğuna göre zekât Müslümanların zenginlerinden alınıp Müslümanların fakirlerine verilir. Dolayısıyla gayri müslimlere

⁶⁰ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/37-38; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 1/320; Ebû Amr Takıyyüddîn Osmân b. Salâhiddîn Abdîrahmân b. Mûsâ eş-Şehrezûrî İbnü's-Salâh, *Fetâvâ İbnî's-Salah* (Beyrut: Mektebetü'l-'Ulûm ve'l-İkhem , 'Âlemü'l-Kütüb, 1407), 2/644; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 4/117-119.

⁶¹ (MAIWP), “Bantuan Zakat”; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 1/320; İbnü's-Salâh, *Fetâvâ*, 2/644; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 4/117-119.

⁶² Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât*, 2/622-644; Lembaga Zakat Selangor (LZS), “Soalan Lazim” (Erişim 22 Mayıs 2021); Pusat Pungutan Zakat (MAIWP), “Soalan Lazim Zakat” (Erişim 23 Mayıs 2021).

⁶³ Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1412), 2/352.

⁶⁴ el-Mümtehine 60/9.

⁶⁵ Akyüz, *Mukayeseli İbadetler İlmihali*, 4/88; Mehmet Erkal, *Zekât Bilgi ve Uygulama* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2008), 221.

ve zimmîlere zekâtтан pay verilemez. Zekât Müslümanların hakkıdır.⁶⁶ İbnü'l-Münzir'e (ö. 318/930) göre müellefe-i kulûb hariç zimmîlere zekât verilemeyeceği hususunda icmâ oluşmuştur.⁶⁷ Hz. Peygamber, Muaz b. Cebel'i (ö. 17/638) Yemen'e gönderirken şu sözleri söylemiştir: "Muhakkak ki sen Ehl-i kitap olan bir topluma gidiyorsun. Onları, Allah'tan başka ilâh olmadığına ve benim Allah'ın Resulü olduğuma şehâdet etmeye davet et. Şayet buna itaat ederlerse, Allah'ın kendilerine bir gündüz ve gecede beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Bunu kabul edip itaat ederlerse, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilmek üzere kendilerine zekâtın farz kılındığını haber ver. Buna itaat ederlerse mallarının en kıymetlilerini almaktan sakın. Mazlumun bedduasını almaktan çekin. Çünkü onun bedduası ile Allah arasında bir perde yoktur."⁶⁸

Yukarıdaki hadisten de anlaşılacağı üzere zekât Allah'a ve Resûlü'ne iman edip namazı kılan zengin Müslümanlardan alınıp fakir Müslümanlara verilmek üzere teşri kılınmış bir ibadettir. Gayri müslimlerin zekât konusunda bir payı ya da mükellefiyeti söz konusu olamaz.

Harbî olmayan gayri müslimlere zekât verilebileceğini savunan fakihler ise şu âyet-i kerimeyi delil getirirler: "*Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever.*"⁶⁹

Ebû Ubeyd (ö. 224/838) ve İbn Ebî Şeybe (ö. 235/849) bazı tâbiîn âlimlerinin fitrelerini Hıristiyan ruhbanlarına ödediğini nakletmektedir.⁷⁰ Hz. Ömer (ö. 23/644) ve İkrime'ye (ö. 105/723) atfedilen bir rivayette miskin sınıfı gayri müslimlerin yoksulları olup bu sınıftan gayri müslimlere zekât verilmesi caizdir.⁷¹ İmam Züfer'e (ö. 158/775) göre zimmîlere zekâtтан pay verilebilir. Çünkü ona göre Muâz hadisinden maksat fakirin ihtiyacını gidermektir.⁷²

⁶⁶ Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed es-Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993), 2/202; Kâsânî, *Bedâ'i'u's-şanâ'i*, 2/49; İbn Rüşd, *Bidâyetu'l-müctehid*, 2/44; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 4/106-107; Akyüz, *Mukayeseli İbadetler İlmihali*, 4/89.

⁶⁷ Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât*, 2/705.

⁶⁸ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 4/149; Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî Müslim, *el-Câmi'u's-sahîh* (Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1435), "İman", 29.

⁶⁹ el-Mümtehin 60/8.

⁷⁰ Ebû Ubeyd, *Kitâbü'l-Emvâl*, 2/297; Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât*, 2/704.

⁷¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekr el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, thk. Abdullâh b. Abdülmuhsin et-Türkî (Riyad: Dâru'l-Alemi'l-Kütüb, 1427), 8/17.

⁷² Serahsî, *el-Mebsût*, 2/202.

Karadâvî'nin de içinde olduğu âlimlerin çoğunluğuna göre Müslümanlarla harp halinde olmadıkları müddetçe insani ilişkileri korumak ve yardımlaşmak için gayri müslimlere sadaka vermekte herhangi bir sakınca yoktur.⁷³ Karadâvî, Hz. Ömer, İkrime, İbn Sirin (ö. 110/729) ve Zührî'nin gayri müslimlere zekât verilmesi konusunda farklı icthadı bulunduğunu dolayısıyla gayri müslimlere zekât verilmeyeceği hususunda icmâ oluştuğunu söylemenin doğru olmayacağını ifade etmiştir. Ona göre zekât malının çok olması, Müslümanların öncelikle gözetilip, zarara uğratılmaması kaydıyla Müslümanlara karşı bir mücadele içinde olmayan gayri müslimlere zekât verilmesinde bir sakınca yoktur. Ayrıca müellefe-i kulûb kısmından da devlet eliyle sistematik bir harcama gayri müslimlere yapılabilir.⁷⁴

Malezya'daki çağdaş ilim adamları İslâm'ı yaymak amacıyla bazı zekât sarf yerlerinden gayri müslimlere zekât verilebileceği yönünde kanaat belirtmişlerdir.⁷⁵ Pinang eyaletinde ise 1998 yılında yapılan müzakere sonucunda Şâfiî mezhebinin görüşü doğrultusunda zekâtın gayri müslim topluluğa verilmemesi gerektiği karara bağlanmıştır.⁷⁶

Bu bilgiler ışığında eyaletler bazında bazı farklı anlayışlar olmakla birlikte, Malezya zekât uygulamasında zekât sarf yerlerinin bazı sınıflarından gayri müslimlere harcama yapıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu meselede mensubu buldukları Şâfiî mezhebinin görüşüyle değil, Karadâvî gibi muâsir âlimlerin icthadıyla amel etmişlerdir.

2.4. Temlik Şartının Geniş Yorumu: Fî Sebilillâh

Malezya'da müellefe-i kulûb, rikâb ve bilhassa fî sebilillâh sınıfından olmak üzere zekât fonundan okullar, hastaneler gibi kuruluşlara harcama yapılmaktadır. Bu durum zekâtta temlik şartını çok geniş yorumladıklarını ortaya koymaktadır.⁷⁷

Hanefî mezhebinin de içerisinde bulunduğu cumhur ulemâya göre yol, köprü, okul gibi kuruluşlarda zimmetin olmaması sebebiyle temlik şartının gerçekleşmeyecek olması zekâtın bu mekânlara sarf edilmesine engel teşkil etmektedir. Hanefî mezhebine göre temlik zekâtın rüknü, Şâfiî mezhebine göre sıhhat şartıdır. Temlik şartı zekât malının fakirin mülkiyetine geçirilmesiyle gerçekleşir. Bu sebeple zekât malından ölünün

⁷³ Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât*, 2/703.

⁷⁴ Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât*, 2/707-708.

⁷⁵ Mohd Shukri Hanapi, "The Zakat Fund and Non-Muslims in Malaysia", *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences* 7/5 (Haziran 2017), 8-10.

⁷⁶ Hanapi, "Non-Muslims in Malaysia", 7.

⁷⁷ Hazalî, "Malezya'da Zekât Çalışmaları", 519; Zahra Kurnia v.dğr., "The Optimalization of Zakat in Achieving Maqashid Sharia", *International Conference of Zakat* (Ekim 2020), 10.

borçları ödenmez, ölü kefenlenmez, yol, köprü gibi yerlere zekât sarf edilmez.⁷⁸

Modern dönemde çokça tartışma konusu olan temlik şartının dar ve geniş yorumlanması fî sebîlillâh sınıfı kapsamında sarf edilecek zekât fonu ile doğrudan alakalıdır. Klasik fıkıh kitaplarında temlik şartı malı bizzat fakirin mülkiyetine geçirme şeklinde dar tanımlanmış, modern dönemde ise bazı fıkıh âlimleri tarafından bu kavram geniş tanımlanarak kurumlara da zekât verilebilmesinin önü açılmıştır. Bu bağlamda fî sebîlillâh sınıfı kapsamında zekât fonunun çeşitli şekillerde sarf edilebileceği kanaati hasıl olmuştur. Hanefî mezhebinde fî sebîlillâh sınıfı genel olarak Allah yolunda savaşılan gaziler, hac yolcuları ve ilim talebeleri şeklinde tanımlanmıştır.⁷⁹ Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinde ise fî sebîlillâh sınıfı Allah yolunda savaşılan mücahidler olarak tanımlanmıştır.⁸⁰

Fî sebîlillâh sınıfına yönelik modern tanımlamalarda Reşid Rıza (ö. 1354/1935), devletin hac yolunda güvenlik, İslâmî davetçi, orduya teçhizat gibi umûmî-şer'î maslahat gözetilen yerlerde zekâtın harcama yapabileceğini ifade eder.⁸¹ Ebû Zehre'ye göre cihad için yapılacak askerî harcamalar fî sebîlillâh sınıfı kapsamındadır.⁸² Şeltut'a (ö. 1383/1963) göre de fî sebîlillâh bireysel bir harcama alanı değil, devletin umûmî maslahatlarıdır. Dolayısıyla bu sınıftan askeri gücü artırmak, hastaneler kurmak, yol yaptırmak, bilim adamı ve hafız yetiştirmek için harcamalar yapılabilir.⁸³ Karadâvî ise fî sebîlillâh sınıfına yönelik klasik görüşteki cihad anlayışına katılmakla birlikte, cihadın kapsamını biraz daha genişletmiştir. Ona göre cihad yalnızca kılıçla değil, dil ve kalemle de yapılabilir. Dolayısıyla fikrî, ictimâî, siyasî, iktisadî ve askerî her türlü cihad faaliyetine bu sınıftan harcama yapılabilir. İslâm'ı tebliğ etmek için merkezler inşa etmek, hakkı anlatmak ve iftiracılar, ithamlara cevap verebilmek için İslâmî gazete ve yayıncılık inşa etmek, Müslüman yazarlar yetiştirmek fî sebîlillâh kapsamındadır.⁸⁴

⁷⁸ Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/111-112; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 1/313; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 4/125-126.

⁷⁹ Ebû'l-Fazl Meccüddîn Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî, *el-İhtiyâr li-ta'lîl'l-Muhtâr* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005), 1/126; Zeynüddîn b. İbrâhîm İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râ'ik şerhu Kenzi'd-dekâik* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1997), 2/260; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, 2/343.

⁸⁰ Sahnûn, *el-Müdevvene*, 1/346; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 1/316-317; Mansûr b. Yûnus b. Salâhuddîn b. Hasen b. İdrîs el-Buhûtî, *Keşşâfu'l-kinâ'* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 2/283.

⁸¹ Muhammed Reşid Rızâ, *Tefsîrû'l-menâr* (Mısır Milli Kütüphanesi, 1990), 10/431-435.

⁸² Muhammed b. Ahmed b. Mustafâ Ebû Zehre Muhammed Ebû Zehre, *et-Tekâfülü'l-ictimâ'î fi'l-İslâm* (Kahire: Dâru'l-Fikri'l-Arabi, ts.), 79.

⁸³ Mahmud Şeltût, *el-İslâm: 'akîde ve şer'i'a* (Kahire: Dâru'ş-Şuruk, 2001), 104-105.

⁸⁴ Karadâvî, *Fikhu'z-zekât*, 2/666-669.

Râbîta'ya bağlı Mecmau'l-Fıkhî'l-İslâmî 1989 yılında gerçekleştirmiş olduğu toplantısında cihad için olduğu gibi Allah yolunda tebliğe hizmet edecek tüm vasıtaların fî sebîlillâh sınıfının kapsamında olduğunu oy çokluğuyla kararlaştırmıştır.⁸⁵

Malezya'daki zekât uygulamasında fî sebîlillâh sınıfı; Allah'ın dinini ayakta tutmaya, savunmaya ve yaymaya yönelik her türlü faaliyet ve kuruluş inşa etmek olarak tanımlanmaktadır. Bu uygulamaların görüşlerini serdettiğimiz muâsır âlimlerin ictihadları doğrultusunda olduğu anlaşılmaktadır.⁸⁶ Bu anlayışla okul, vakıf gibi yerlere zekât fonundan harcama yapılması, Şâfiî mezhebine mensup Malayların mezhepteki temel görüş ve klasik temlik anlayışının bağlayıcı kabul edilmediğini göstermektedir.

2.5. Rikâb Sınıfının Kapsamı

Rikâb sınıfının günümüzde varlığını koruyup korumadığı tartışma konusudur. Rikâbın mahiyeti üzerine yapılan klasik ve modern tanımlar şu şekilde özetlenebilir:

Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre rikâb ile kastedilen bir bedel karşılığında âzat edilmek üzere efendisi ile anlaşmış olan mükâteb kölelerdir. Mükâteb köleye âzat olmasının karşılığı olan bedeli ödeyebilmesi için zekâttan harcama yapılır. Şâfiî mezhebi bu sınıfa zekâttan harcama yapılabilmesi için kitabetin sahih olması, kölenin Müslüman olması ve borcunu ödeyecek malının bulunmaması şartını koşar.⁸⁷ Mâlikî mezhebine göre ise rikâb tüm köleleri kapsar. Buna göre Müslüman köleler zekât fonu ile satın alınıp hürriyetlerine kavuşturulabilir.⁸⁸ İbn Abdülhakem (ö. 214/829), Mâlikîlerden İbn Habib (ö. 238/853), Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ve İbnü'l-Arabî'ye (ö. 543/1148) göre düşmanın eline düşmüş bulunan Müslüman esirlere rikâb sınıfından pay ayrılıp serbest kalmaları sağlanabilir.⁸⁹ Karadâvî de bu görüşe katılmaktadır.⁹⁰

Ebû Zehre devletin rikâb kapsamında zekât malından köle satın alıp hürriyetine kavuşturması ya da mükâteb konumundakilere yardım etmesi

⁸⁵ "Mecelletü Mecma'ı'l-Fıkhî'l-İslâmî", *Râbitatü'l-âlemi'l-İslâmî* (1989), 3/211-212.

⁸⁶ Karadâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2/666-669; Reşid Rızâ, *Tefsîrül-menâr*, 10/431-435.

⁸⁷ Ebû'l-Huseyn Ahmed b. Ebî Bekr Muhammed b. Ahmed el-Kudûrî, *Muhtasarü'l-Kudûrî fî'l-fıkhî'l-Hanefî* (Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1997), 59; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 1/315-316; Ebû'l-Hattâb Mahfûz b. Ahmed b. el-Hasan el-Hanbelî el-Kelvezânî, *el-Hidâye 'alâ mezhebi'l-İmâm Ahmed* (Kuveyt: Müessesetü Garrâs, 2004), 150; Bilmen, *Istilahatü Fıkhîyye*, 4/117.

⁸⁸ Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî İbn Abdülber, *el-Kâfi fî fıkhî ehli'l-Medîne* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1407), 114; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/39.

⁸⁹ Kurtubî, *el-Câmi'*, 8/18; Kelvezânî, *el-Hidâye*, 150; Buhûtî, *Keşşâfu'l-kunâ'*, 2/280; Akyüz, *Mukayeseli İbadetler İlmihali*, 4/35.

⁹⁰ Karadâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2/620.

gerektiğini söyler. Ayrıca ona göre düşman elindeki esirlerin de rikâb sınıfından zekât malıyla özgürlüğüne kavuşturulması gerekir.⁹¹ Reşid Rıza günümüzde fertlerin hürriyete kavuşturulması pek söz konusu olmadığından, kültürleri ve benlikleri sömürge altında olan milletlerin kurtarılması için rikâb grubundan harcama yapılabileceğini ifade etmektedir.⁹² Mahmud Şeltut da artık insanların köle edilmesinin tarihe karıştığını, onun yerine ülkelerin ve milletlerin düşünce yapısı, kültür ve benliklerinin köle edilmeye ve sömürülmeye başlanıldığı ve bunun diğerinden daha tehlikeli olduğunu ifade eder. Rikâb sınıfından harcama yapılmakla da yetinilmeyip tüm mal varlığımız ile bu köleleştirmeye karşı mücadele etmemiz gerektiğini belirtir.⁹³ Karadâvî ise Şeltut'un bu ichtihadıyla rikâb lafzının aslından uzaklaşıldığını dile getirir. Bu şekildeki köleleştirme için rikâb yerine fî sebîlillâh sınıfından harcama yapılmasının daha uygun olacağını zikreder.⁹⁴

Malezya'da genel olarak zekât fonundan rikâb sınıfına harcama yapılmakta olsa da rikâb sınıfının günümüzde bulunmadığı gerekçesiyle bu sınıfa harcama yapmayan eyaletler de bulunmaktadır.⁹⁵ Netice olarak Malezya'da Federal Bölge, Selangor gibi eyaletler tarafından rikâb sınıfı zekâtın en geniş tanımlanan sarf yerlerinden biridir. Gayri müslimlerin baskısı altında olanlar, ahlâkî bir fuşşiyat içindekiler, sahih İslâm anlayışı bozulup batıl bir itikada sapanlar, terk edilmiş bebekler, hapiste bulunanlar ve ölümcül hastalığa kapılanların rikâb kapsamında ele alınması klasik mükâteb ve köle âzadı yorumlarının oldukça ötesinde bir ichtihaddir. Rikâbın kapsamı üzerine şimdiye kadar yapılan ichtihadlar incelendiğinde, Malezya'daki uygulamanın Reşid Rıza, Mahmud Şeltut ve Karadâvî gibi muâsır âlimlerin görüşleri doğrultusunda şekillendiği görülmektedir.⁹⁶ Hatta çalışmamızda şimdiye kadar zikrettiğimiz örneklerden hareketle bu âlimlerin ichtihadlarını da aşan ilginç bir rikâb tanımlamasının Malezya'daki uygulamada karşılık bulduğu ifade edilebilir.⁹⁷

2.6. Müellefe-i Kulûb Sınıfının Günümüzdeki Varlığı

Müellefe-i kulûb sınıfı da bir diğer tartışmalı zekât sarf yeri olup mahiyeti üzerine yapılan tanımların başlıcaları şu şekildedir:

Gayri müslimlerden kalpleri İslâm'a ısındırılmak istenenlerden iki şey

⁹¹ Muhammed Ebû Zehre, *et-Tekâfülü'l-ictimâ'î fi'l-İslâm*, 78.

⁹² Karadâvî, *Fikhu'z-zekât*, 2/620; Reşid Rızâ, *Tefsîrû'l-menâr*, 10/598.

⁹³ Karadâvî, *Fikhu'z-zekât*, 2/620; Şeltût, *el-İslâm: 'akîde ve şerî'a*, 106.

⁹⁴ Karadâvî, *Fikhu'z-zekât*, 2/621.

⁹⁵ *Laporan Tahunan 2017* (Wilayah Persekutuan: Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan (MAIWP), 2017), 131.

⁹⁶ Karadâvî, *Fikhu'z-zekât*, 2/620-621; Reşid Rızâ, *Tefsîrû'l-menâr*, 10/598; Şeltût, *el-İslâm: 'akîde ve şerî'a*, 106.

⁹⁷ (LZS); (MAIS); (MAIWP), "Bantuan Zakat".

umulur: Birincisi kavminde şerefli bir konumda olan bir kimsenin İslâm'ı kabul etmesiyle, ona tâbi olanların da İslâmiyeti kabul etmesi, ikincisi ise şerhlerinden emin olunmasıdır.⁹⁸

Müslüman müellefe-i kulûb şu dört sınıftır: Yeni Müslüman olup kalplerinde iman henüz yerleşmemiş kimseler, itibar sahibi, İslâmiyet'e yeni girmiş olup çevresindekileri de Müslüman etmesi umulanlar, gayri müslimlerin şerhlerinden, Müslümanları koruyabilecek durumda olan, imanı kuvvetli Müslümanlar ve sınır bölgelerinde yaşayan Müslümanlardan, toplumun güvenliğini sağlamakta faal olmaları beklenenlerdir.⁹⁹

Peygamberimiz zekât, fey ve ganimet gibi devlet gelirlerinden müellefe-i kulûb kapsamındaki hak sahiplerine paylarını veriyordu. Bu kapsamdaki kişilerden bir kısmına da müellefe-i kulûb kapsamında olduklarını gösteren belge vermişti. Hz. Ebû Bekir'in hilafeti döneminde bu belgeye sahip olanlar Hz. Ebû Bekir'e gelerek paylarını istediler. Hz. Ebû Bekir ise onları danışmak için Hz. Ömer'e yönlendirdi. Hz. Ömer ise Hz. Peygamber'in, o kimselere zekâttan payı İslâm'a ısındırmak için verdiğini, artık Allah'ın dinini güçlendirip aziz kıldığını ve zekâttan paylarının kalmadığını onlara bildirip Müslüman kalıp kalmamakta muhayyer olduklarını aksi halde onlarla harp edeceklerini söyledi. Hz. Ömer bu ictihadda bulunduktan sonra Hulefâ-yi Râşidîn döneminde müellefe-i kulûba zekâttan hiç harcama yapılmadı. Bundan hareketle bu hususta sahâbe icmâsı olduğu zikredilir.¹⁰⁰

Hanefîlerin çoğunluğuna göre bu hususta sahâbe icmâsı oluşmuş, Allah'ın dinini aziz kılması hasebiyle artık müellefe-i kulûba gerek kalmamıştır.¹⁰¹ Hanefîlerden İmam Serahsî (ö. 483/1090) ve Bâbertî (ö. 786/1384) gibi farklı kanaatte olanlar da mevcuttur.¹⁰²

Şâfî mezhebindeki hâkim kanaate göre gayri müslim tebaadan kalpleri İslâm'a ısındırılmak istenenlere zekâttan değil, fey ve ganimetten pay verilir. Peygamberimizin Huneyn savaşından elde edilen ganimetlerden Safvân b. Ümeyye'ye (ö. 41/661) verdiği malı buna örnek gösterirler.

⁹⁸ Serahsî, *el-Mebsût*, 3/9; Kâsânî, *Bedâ'i'u's-şanâ'i'*, 2/44-45; Bilmen, *Istılahatı Fıkhiyye*, 4/117.

⁹⁹ Ebû Muhammed Fahrüddîn Osmân b. Alî b. Mihcen b. Yûnus ez-Zeylaî, *Tebyînü'l-hakâ'ik şerhu Kenzi'd-dekâ'ik* (Bulak: el-Matbaâtu'l-Kübra'l-Emîriyye, 1313), 1/299; Bilmen, *Istılahatı Fıkhiyye*, 4/117.

¹⁰⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, 3/9; Kâsânî, *Bedâ'i'u's-şanâ'i'*, 2/45; Bilmen, *Istılahatı Fıkhiyye*, 4/117.

¹⁰¹ Kudûrî, *Muhtasarü'l-Kudûrî*, 59; Serahsî, *el-Mebsût*, 3/9; Kâsânî, *Bedâ'i'u's-şanâ'i'*, 2/44-45.

¹⁰² Serahsî, *el-Mebsût*, 10/87; Ebû 'Abdullâh Muhammed b. Muhammed b. Maḥmûd el-Bâbertî, *el-İnâye fî şerhi'l-Hidâye* (Daru'l-Fikr, ts.), 2/260; Abdullah Kahraman, "Hz. Ömer'in Müellefe-i Kulûb'a Zekât Konusundaki Uygulaması ve Hanefî Mezhebine Etkisi", ed. Ali Aksu, *Uluslararası Hz. Ömer Sempozyumu* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası, 2018), 3/3/141-142.

Onlara göre zekât verilecek sekiz sınıfın belirtildiği âyet son inen âyetlerden olup, neshedilmiş değildir. Dolayısıyla Müslümanlardan oluşan müellefe-i kulûba zekâtтан pay verilebilir.¹⁰³ İmam Mâlik'e (ö. 179/795) göre müellefe-i kulûb artık kalmamış olup, Hz. Ebû Bekir'in halife olmasıyla Peygamberimiz döneminde verilen bu pay artık kalkmıştır.¹⁰⁴ Mâlikîler genel olarak ihtiyaç görülmesi durumunda imamın mü'min olsun olmasın, müellefe-i kulûba pay verebileceğini söylerler.¹⁰⁵ Hanbelîlere göre de mü'min olsun olmasın, gerektiği durumda müellefe-i kulûba zekâtтан pay verilebilir, hüküm nesh edilmemiştir. Herhangi bir nesh ihtimali de yoktur. Hulefâ-yi Raşîdîn döneminde ihtiyaç duyulmadığı için bu sınıfa pay verilmemiş olup hüküm kalkmış değildir.¹⁰⁶

Müellefe-i kulûb sınıfı muâsır âlimler tarafından da değerlendirilmiş üzerine geniş tanımlar yapılmıştır. Ebû Zehre'ye göre, Müslüman olduğu için ailesinden uzaklaşmak zorunda kalabilecek kimselere destek amaçlı müellefe-i kulûb sınıfından harcama yapılabilir. Ayrıca Müslüman olduğunda kavmini de İslâm'a davet edecek kimselere de zekât malından verilebilir. Günümüzde ise müellefe-i kulûb sınıfından İslâm'ın hakikatlerini anlatmak ve İslâmî tebliğ için zekât malından pay ayırmak caizdir.¹⁰⁷

Karadâvî'ye göre müellefe-i kulûb kalpleri İslâm'a ısıdırılacak Müslümanlar, kâfirler ve müşriklerdir. Ona göre kalbi İslâm'a ısıdırılması umulan müşrik bir kimseye bu paydan vermek Fahreddin er-Râzî'nin de zikrettiği gibi bir çeşit cihattır. Müşrikler üç kısım olup, bir kısmının küfründen dönüp, İslâm'a girmesi delil getirmekle, diğer bir kısmın küfründen dönmesi cihadla, son kısımdaki müşriklerin küfründen dönmeleri ise ihsanda bulunmak ve maddiyatla gerçekleşir. Devlet başkanı bu üç grup için hangi yöntem uygunsa ona göre hükmeder.¹⁰⁸ Karadâvî, müellefe-i kulûba ihtiyaç olup olmadığının takdirinin Hz. Peygamber ve sahâbe döneminde olduğu gibi devletin yöneticilerine ait olduğunu ifade eder. Ona göre bu husus ümmetin ve dinin maslahatı adına devletin iç ve dış siyaseti ile alakalıdır. Karadâvî, hükümetlerin asrımızda olduğu gibi zekât müessesesini ihmal ettiği durumlarda dinî derneklerin bu boşluğu

¹⁰³ Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, *el-Üm*, thk. Rifât Fevzî Abdülmuttalib (Mansûre: Dârü'l-Vefâ, 1422), 3/184; Ebû'l-Kâsım Abdülkerim b. Muhammed er-Râfiî, *el-Azîz şerhu'l-Vecîz*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvez (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1417), 7/384-385.

¹⁰⁴ Sahnûn, *el-Müdevvene*, 1/344; İbn Rüşd, *Bidâyetu'l-müctehid*, 2/37.

¹⁰⁵ İbn Abdülber, *el-Kâfi*, 1/114; Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed İbn Rüşd, *el-Beyân ve'l-tahsîl*, nşr. Muhammed Haccî v.dğr. (Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1404), 2/359.

¹⁰⁶ İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 4/124-125; Buhûfî, *Keşşâfu'l-kınâ*, 2/278.

¹⁰⁷ Muhammed Ebû Zehre, *et-Tekâfülü'l-ictimâ'î fi'l-İslâm*, 78.

¹⁰⁸ Karadâvî, *Fikhu'z-zekât*, 2/597-598.

doldurabileceğini ifade eder. Hükümetlerin ve dinî derneklerin de olmadığı durumlarda kişinin zekâtından müellefe-i kulûba ferdi olarak harcama yapması ancak zekâtın sarf edileceği diğer sınıfların bulunmadığı, zekât verildiğinde İslâm'a kalbi ısınması umulan kâfirlere yönelik ve zekâtın İslâm ülkesine gönderilemeyeceği bir zaruri durumda caiz görülebilir.¹⁰⁹ Karadâvî'ye göre günümüzde bazı Müslüman olmayan hükümetlere, Müslümanların safında yer alması için müellefe-i kulûb sınıfından yardım yapılabilir. Ayrıca İslâm'a yakın olmaları ve destek vermeleri için bazı heyet, dernek, organizasyon ve kabilelere maddi yardımda bulunulabilir. Yine İslâm'ı anlatan ve muhaliflere karşı müdafaa eden medya kuruluşlarına ve araştırmalara destek olunabilir. Günümüzde İslâmiyet'e yeni girip, maddi sıkıntılar içinde olan çok insan vardır. Bu kimseler de bu sınıftan görülmelidir. Sömürgeci devletler Müslümanları dininden uzaklaştırmak, kendi himayesi altına alıp, asimile etmek için yoğun bir misyonerlik faaliyeti içerisindeyler. Bu yüzden Karadâvî, Reşid Rıza'nın da belirttiği gibi hürriyeti, benliği ve dinini muhafaza mücadelesinde olan Müslümanların kalplerinin İslâm'da sabit kılınması için bu sınıftan harcama yapmanın ilk öncelikler arasında olması gerektiğini ifade etmiştir.¹¹⁰

Malezya'da müellefe-i kulûb sınıfı, günümüzde de varlığını devam ettiren bir kamusal harcama sınıfı olarak telakki edilmekte olup eyalet devlet kararlarının diyanet işleri ile ilgili bölümünde müellefe-i kulûb, sınıf olarak tanınmış ve onlara zekâtan pay ayrılmıştır.¹¹¹ Şâfiî mezhebindeki zekâtan gayri müslimlere pay verilmemesi ictihadının Malezya zekât uygulamasında karşılık bulduğunu söylemek zor gözükmektedir. Bazı eyaletlerde farklı uygulamalar olmakla birlikte, gayri müslim halktan kalpleri İslâm'a ısındırılacak olanlara zekât fonundan harcama yapıyor olmaları, Şâfiî mezhebi haricindeki diğer mezheplerin ve çağdaş ilim adamlarının görüşüyle amel ettiklerini göstermektedir.¹¹² Müellefe-i kulûb için zekât fonunun Reşid Rıza, Karadâvî gibi muasır âlimlerin yorum ve ictihadları doğrultusunda İslâm'a girecek olanların teşviki ve henüz girmiş olanların yoksulluk, yalnızlık ve gariplik çekmemesi adına çeşitli yollarla sarf edildiği görülmektedir.¹¹³

2.7. Zekâtın Fevriyeti Meselesi: Zekât Fonunun Tenmiyesi

Malezya'daki uygulamaya baktığımızda zekât almaya elverişli olanların, uzun dönemde zenginleşip, iş kurmalarını sağlamak, zanaat sahibi kılmak ve nihayetinde bu kimseleri zekât verecek seviyeye getirmek için zekât fonunun bir kısmı çeşitli eğitim kursları ve vakıflar aracılığıyla

¹⁰⁹ Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât*, 2/608.

¹¹⁰ Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât*, 2/609-610; Reşid Rızâ, *Tefsîrû'l-menâr*, 10/427.

¹¹¹ Hanapi, "Non-Muslims in Malaysia", 6.

¹¹² Şâfiî, *el-Üm*, 3/184.

¹¹³ Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât*, 2/609-610; Reşid Rızâ, *Tefsîrû'l-menâr*, 10/427.

projelendirilmektedir.¹¹⁴ Zekât fonundan bir miktarın bu şekilde yatırımda kullanılması, yatırımda kullanılan miktarın zekât sarf yerlerine uzun vadede dolaylı olarak ulaşması sonucunu beraberinde getirmektedir. Bu hususun fikhî analizini yapabilmek için zekâtın hemen ödenmesi gereken fevri bir ibadet olup olmadığı ve zekât fonunun projelendirilmesi başlıklarının izahı gerekmektedir.

Vücüb ifade eden mutlak emrin fevre yahut terâhîye delaleti ulemâ arasında ihtilafli bir meseledir. Mutlak emrin fevr mi yoksa terâhî mi ifade ettiği hususundaki ihtilaf, zekâtın fevri ya da terâhî olarak ödenmesi gerektiğine dair yapılan icihadlar üzerinde belirleyici olmuştur. Zira mutlak emir için, gereğinin ne zaman yerine getirilmesi ile alakalı bir zaman kaydı bulunmamaktadır. Zekât, öşür, fitr sadakası, mutlak adaklar ve kefaretlerden bahseden emirlerin mutlak olduğu ifade edilmektedir.¹¹⁵

Bir kısım usulcüler mutlak emrin fevre ya da terâhîye delaletinin ancak karine ile bilinebileceğini ifade etmişlerdir. Şâfiî ve mütekellimün usulcüler, Hanefilerin çoğunluğu ve Mağribli müteahhir Mâlikîlere göre mutlak emir terâhîye delalet eder. Bağdatlı Mâlikîler, Hanbelî usulcüler, Hanefilerden Ebû Hanîfe (ö. 150/767), Ebû Yûsuf (ö. 182/798), Kerhî (ö. 340/952), Cessâs (ö. 370/981) gibi âlimlerle Zâhîrîlere göre mutlak emir fevre delâlet eder.¹¹⁶

Mutlak emrin fevre ve terâhîye delâletine yönelik yaklaşımlar böyle olmakla birlikte İslâm hukukçuları genel olarak zekâtın kişinin üzerine vacip olduktan sonra meşru bir mazeret bulunmadıkça fevri olarak derhal ödenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü artık zekât ödenecek malda kul hakkı sabit olmuş ve bu hakkın derhal yerine getirilmesi icâb eder.¹¹⁷

Ebû Hanîfe ve İmâmeynden gelen rivayete göre de zekâtın ödenmesinin mazeretsiz geciktirilmesi caiz değildir. Bu şekilde kul hakkını geciktirmek fasıklık alameti olup, böyle bir kimsenin şahitliği kabul edilmez. Fakire tasarruf edilmesi ve ihtiyacın karşılanması zekâtta fevrî oluşa bir karinedir. Hanefî mezhebinde müftâ bih olan zekâtın fevren imkân bulunduğu ilk anda edâ edilmesidir.¹¹⁸

¹¹⁴ Haron v.dğr., “Zakat for Asnafs’ Business”, 10; Hazalî, “Malezya’da Zekât Çalışmaları”, 519.

¹¹⁵ Alâüddîn Abdülazîz b. Ahmed b. Muhammed el-Buhârî Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfu'l-‘esrâr şerhu ‘Usûli'l-Pezdevî* (Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.), 1/249; Muhammed b. Hâmza b. Muhammed er-Rûmî el-Fenârî, *Fusûlu'l-bedâi' fi 'usûli'ş-şerâ'i'* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-‘İlmiyye, 1427), 2/27; Ali Kumaş, “Vücüb İfade Eden Mutlak Emrin Eda Edilmesiyle İlgili Bir Tartışma: Emrin Fevr veya Terâhîye Delâleti”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBArD)* 13/26 (2015), 203.

¹¹⁶ Kumaş, “Vücüb İfade Eden Mutlak Emrin Edası”, 215.

¹¹⁷ İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, 2/271-272; Erkal, *Zekât*, 187.

¹¹⁸ Zeylaî, *Tebyînü'l-hakâ'ik*, 1/250; İbrâhim b. Muhammed el-Halebî, *Mülteka'l-ebhur*, nşr. Halil İmrân el-Mansûr (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-‘İlmiyye, 1419), 1/192;

Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezhebine göre de zekât vâcip olduktan sonra ilk imkânda ödenmelidir. Zekâtı ödemeye imkân olup da ödenmediği durumda zekât malı helak olursa zekât borcunun tazmin edilip ödenmesi gerekir.¹¹⁹

Karadâvî'ye göre de zekât fevr üzere vacip olup yakın akrabaya vermek ya da daha yoksul olana ulaştırmak gibi muteber bir maslahat olmaksızın zekât ödemeyi geciktirmek caiz değildir. Bu şekilde zekât ödemeyi geciktiren günahkâr olur.¹²⁰

Zekâtın projelendirilmesi ya da tenmiyesi, toplanan zekât fonunu daha verimli kullanabilmek, hak sahiplerinin uzun vadede fayda temin etmesini sağlamak amacıyla birtakım proje ve yatırımlarda sermaye olarak kullanılıp zekât malının artırılmasını ifade etmektedir.¹²¹ Modern döneme gelinceye kadar klasik literatürde zekâtın devlet eliyle ihtiyaç sahiplerinin lehine olacak şekilde nemalandırılması ya da projelendirilmesi ile ilgili bir uygulama gözükmemektedir.¹²²

Modern döneme geldiğimizde ise İslâm İşbirliği Teşkilatı ve Râbita'ya bağlı Mecmau'l-Fıkhî'l-İslâmî gibi çeşitli ilmî kuruluşlar devlet ve aracı bir kurum tarafından toplanan zekât fonlarının bir kısmının hemen dağıtılmayıp zekât sarf yerlerinin menfaatine olacak şekilde çeşitli proje ve üretim alanlarında sermaye olarak kullanılmasının fıkhî açıdan çerçevesini çizmek için bu konuyu ele almışlardır. Bu meselenin günümüzde "tavzîfu'z-zekât", "tenmiyetü'z-zekât" ve "istismârü'z-zekât" başlıkları altında tartışıldığı görülmektedir.¹²³

Zekâtın tenmiyesi, sermaye olarak kullanılacak olan kısmın zekât sarf yerlerine fevren ulaştırılmaması ve o kısmın dağıtımının geciktirilmesini beraberinde getirir. Zekâtın tenmiyesi için görüş bildiren muâsır âlimlerin ictheadlarının yönünü zekâtta fevrilik ve nemalandırılacak sermayenin zekât

Alâüddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed el-Haskefî, *ed-Dürü'l-muhtâr şerhu Tenvîri'l-ebşâr ve câmi'i'l-bihâr*, nşr. Halil İmrân el-Mansûr (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1423), 128.

¹¹⁹ Halil b. İshâk b. Mûsâ Diyâüddîn el-Cundî el-Mısrî el-Cündî, *et-Tavdîh fî şerhi'l-Muhtasari'l-fer'î li İbni'l-Hâcib*, (Merkezü Necibeveyh li'l-Mahtûtât ve Hıdmeti't-Türas, 1429), 2/359; Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Arafe ed-Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-kebir* (Beirut: Dâru'l-Fıkr, ts.), 1/500; Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâveridî, *el-Hâvî'l-kebir fî fıkhî mezhebi'l-İmâmi's-Şâfi'î* (Beirut: Dâru'l-Kütübil-İlmiyye, 1419), 3/103; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 4/146-147.

¹²⁰ Karadâvî, *Fıkhü'z-zekât*, 2/827-829.

¹²¹ Mustafa Bülent Dadaş, "Zekâtın Tenmiyesinin Fıkhî İmkanları", *Diyanet İlmî Dergi* 53/1 (Ocak 2017), 5.

¹²² Dadaş, "Zekâtın Tenmiyesinin Fıkhî İmkanları", 3.

¹²³ Dadaş, "Zekâtın Tenmiyesinin Fıkhî İmkanları", 3-4.

sarf yerlerine temlik edilme meselesi belirlemiştir.¹²⁴ Zekâtın fakire temlik edilmek suretiyle kurumlar tarafından fabrika vb. yerler açıp hisseler şeklinde hak sahiplerine temlik edilmesi şeklindeki nemalandırmanın muasır âlimler tarafından caiz görüldüğü ifade edilmektedir.¹²⁵ Örneğin; Karadâvî, Şâfi mezhebindeki fakire bir defada bir ömür yetecek kadar zekât verilebileceği ictihadına dayanarak çalışamayacak durumdaki fakirlere temlik edilmek suretiyle zekât fonundan fabrikalar, akarlar ve ticaret merkezleri inşa edilip buraların gelirleriyle geçimlerini sağlayacak imkâna kavuşturulmalarının mümkün olduğunu söyler. Ayrıca bir tedbir olarak bu durumdaki fakirlere mülkiyetleri satma ya da başkasına nakletme hakkı verilmemesi gerektiğini belirtir.¹²⁶

İslâm İşbirliği Teşkilatına bağlı Mecmau'l-Fıkhi'l-İslâmî'nin 1986 yılında Amman'da düzenlediği 3. dönem toplantısında zekâtın temlik edilmeksizin tenmiyesi çoğunluğun oyuyla, ilk önce fakirlerin acil ihtiyaçlarının karşılanması kaydıyla caiz görülmüştür. Bu husus yetim malının vasisi tarafından nemalandırılmasının caiz oluşuna kıyasen toplumsal refah ve fakirliğin azaltılması maslahatları göz önüne alınarak kararlaştırılmıştır.¹²⁷

1998 yılında Rabıta'ya bağlı Mecmau'l-Fıkhi'l-İslâmî 15. dönem toplantısında temlik edilmeksizin zekât fonunun tenmiye edilemeyeceğini, fevrî bir ibadet olan zekât için karara bağlamışlardır. Bu kararı vermelerinde zekât kurumlarının ellerinde emanet olarak bulundurdukları mal üzerinde tasarruf için velayet eksikliği, projelendirilen yapıların kârda olduğu kadar zarar ihtimalinin de bulunması, zekâtın fevrîliği ve temlik edilmesi hususu belirleyici olmuştur.¹²⁸

Malezya'da zekâtın toplumsal bir dayanışma ve ekonomiyi canlandıran bir müessese olarak kabul edilmesi sebebiyle zekât fonundan bir kısım, zekât sarf yerlerinin menfaatine olacak şekilde çeşitli kuruluşlar ve programlar aracılığı ile projelendirilmektedir. Zekât fonundan müellefe-i kulûb için vakıf kurulup yönetiminin sürdürülmesi, fi sebîlillâh kapsamında İslâmî okullar ve hastane kurulması, rikâb kapsamında değerlendirilen madde bağımlıları ve diğer ahlâkî sorunların esareti altındakilere yönelik rehabilitasyon programlarının uygulanması, zekâtın çağdaş dağıtımının

¹²⁴ Dadaş, "Zekâtın Tenmiyesinin Fıkhi İmkanları", 8.

¹²⁵ Dadaş, "Zekâtın Tenmiyesinin Fıkhi İmkanları", 10.

¹²⁶ Karadâvî, *Fıkhu'z-zekât*, 2/567.

¹²⁷ "Mecelletü Mecma'î'l-Fıkhi'l-İslâmî", *Munazzamatü'l-mü'temeri'l-İslâmî* (1986), 3/421; Dadaş, "Zekâtın Tenmiyesinin Fıkhi İmkanları", 24-25.

¹²⁸ Karârâtü'l-Mecma'î'l-fıkhi'l-İslâmî bi Mekkete'l-Mükerrame (1977-2010), 361-362; Awang Abdul Bari, "İstismâr'ü Emvâli'z-Zekât ve Tatbikâtihi Fi Beyti'l-Mâl Bi-Malaysia", *Et-Tecdid* 15/29 (Haziran 2011), 311-312.

ve projelendirilmesinin en bariz örneklerindedir.¹²⁹ Örneğin; Selangor eyaletinde ihtiyaç sahipleri için toplu konut yapma fetvası Mecmau'l-Fıkhi'l-İslâmî'nin zekâtın yatırımda kullanılabilirliği hususunda aldığı karara atıfla gerçekleştirilmiştir.¹³⁰ Selangor eyaletinde verilen bu fetvaya yakın diğer eyaletlerde de bazı fetvalar mevcuttur. Terengganu Fetva Kurulu (1988) zekât fonundan arta kalan kısmın zekât hak sahiplerinin maslahatı için harcanması gerektiğini belirtmiştir. Perlis Fetva Kurulu ve Melaka Fetva Kurulu (2009) tarafından zekât sarf yerlerindeki ihtiyaç sahiplerinin uzun dönemdeki maslahatları adına onlara iş alanları oluşturacak girişimlerin zekât fonundan yapılması gerektiğine dair fetva verilmiştir.¹³¹

Zekâtın yatırımda kullanılmaması gerektiğine dair fetvalar da farklı eyaletlerde yayımlanmıştır. Kelantan Fetva Kurulu (1993) ise zekât fonunun uzun sürede kâr ve zarara ihtimali olan işlerde kullanılmayacağını belirtmiştir. Pulau Pinang Fetva Kurulu (2016) da zekâttan arta kalan kısımdan kalkınma adına arazi alınmasını yasaklamıştır.¹³²

Malezya'da zekât fonundan bir kısmının projelendirilmesi ve nemalandırılması, zekât yönetiminde benimsedikleri modern dağıtım metodlarının bir neticesidir. Ayrıca bu uygulama çağdaş ilim adamlarının ve fıkıh meclislerinin yukarıda örneklerini zikrettiğimiz icthadlarıyla mutâbık düşmektedir.

2.8. Zekât Fonunun Sekiz Sınıfa Sarf Edilmesinin Gerekliliği Meselesi

Hanefî ve Mâlikîlerle, Ahmed b. Hanbel'den bir görüşe göre bir kimse zekâtını sekiz sınıfa verebileceği gibi, tek bir sınıfa da verebilir. Dağıtım esnasında sekiz sınıftan en çok ihtiyaç sahibi olanlara öncelik gösterilmelidir.¹³³ Şâfiîler ve Ahmed b. Hanbel'in diğer görüşüne göre zekât dağıtımında ilk önce âmile pay verildikten sonra kalan yedi sınıfa eşit ve mümkünse her sınıftan üç kişiye zekât dağıtılmalıdır. Bu istîâb¹³⁴ ilkesinin bir gereğidir. Şâfiîlere göre sekiz sınıftan bazıları bulunmaz

¹²⁹ Kurnia v.dğr., "The Optimalization of Zakat", 9-11; (LZS); (MAIS); Hazalî, "Malezya'da Zekât Çalışmaları", 519.

¹³⁰ "Mecelletü Mecma'i'l-Fıkhi'l-İslâmî", 1986, 421; Sarkawi, "Fatwa on the Provision of Housing", 7-8.

¹³¹ Sarkawi, "Fatwa on the Provision of Housing", 7.

¹³² Sarkawi, "Fatwa on the Provision of Housing", 7.

¹³³ Kudûrî, *Muhtaşaru'l-Kudûrî*, 59; Serahsî, *el-Mebsût*, 3/9; Sahnûn, *el-Müdevvene*, 1/342-344; Ebû'l-'Abbâs Ahmed b. İdrîs el-Karâfî, *ez-Zahire* (Beirut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1994), 3/140; Kelvezânî, *el-Hidâye*, 151.

¹³⁴ İstîâb, zekât fonunun sarf edilmesinde tüm sınıfların gözetilmesi gerektiğini ifade eden bir terimdir.

ise, kalan sınıflara zekât fonu eşit miktarda dağıtılmalıdır. Âmil sınıfının bulunmaması durumunda zekât geriye kalan yedi sınıfa eşit dağıtılır. Eğer sekiz sınıftan bir tane dahi bulunmazsa, daha sonra sarf edilmek üzere zekât fonu bekletilir.¹³⁵

Karadâvî'ye göre farklı şartlarda farklı hükümlerin uygulanabilme zemini vardır. İmam Şâfiî'nin görüşü doğrultusunda, bütün sınıfların bulunduğu ve ihtiyaç hallerinin denkliği durumunda, zekât fonunun da yeterli olması halinde her bir sınıfa zekâttan pay verilir. İmam Mâlik ve Zührî'nin görüşünde olduğu gibi ihtiyacın öncelenmesi sebebiyle sekiz sınıfın mevcut olması halinde her bir sınıfa eşit zekât vermek şart değildir. Şer'î bir maslahat zekâtın sekiz sınıftan bir kısmına tahsis edilmesini gerektiriyorsa bunda bir beis yoktur. Zaruret harici durumlarda zekât dağıtımında ilk gözetilmesi gereken sınıf fakir ve miskin sınıflarıdır. Çünkü zekâta aslolan ihtiyaçların giderilmesidir. İmam Şâfiî'nin görüşünde olduğu gibi zekâtı toplamak ve dağıtmakla yükümlü âmillere ödenecek miktar toplam fonun sekizde birini aşmamalıdır. Nehâî (ö. 96/714), Ebû Hanîfe ve Ebû Sevr'in (ö. 240/854) ictihadları istikametinde zekât geliri az olduğunda dağıtım ihtiyaç öncelikli tek bir kişiye de yapılabilir.¹³⁶

Malezya'da yaşayan Müslümanlar Şâfiî mezhebini benimsemiş olsalar da zekât sistemi hususunda farklı mezheplerin görüşlerini ve çağdaş ictihadları sisteme dâhil etmekten geri durmamışlardır. Nitekim Şâfiî mezhebine göre zekâtın sarf yerlerine mümkünse eşit bir şekilde dağıtılması gerekli iken, Malezya'da zekâtın Hanefî ve Mâlikî mezhebinde olduğu gibi ihtiyaç öncelikli ve toplum üzerindeki maslahatlara binaen dağıtıldığı görülmektedir. Ayrıca Karadâvî'nin yaklaşımı ile Malezya'daki uygulama da birbirleriyle örtüşmektedir.¹³⁷ Örneğin; Selangor eyaletinde 2019 yılında dağıtılan 868 milyon MYR zekâtın 343 milyonu miskin, 150 milyonu fakir, 128 milyonu fi sebîlillâh, 106 milyonu âmil, 64 milyonu gârimîn, 55 milyonu müellefe-i kulûb, 18 milyonu rikâb sınıfına yapılmıştır. Son olarak 1 milyon civarında da ibn-i sebîl sınıfına harcanmıştır. Fakir, miskin ve fi sebîlillâh sınıfına toplam zekât fonundan %80'lik bir kısım harcanırken, ibn-i sebîl sınıfının zekât fonundaki payı %1'in altında kalmıştır.¹³⁸

¹³⁵ Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, 1/312-313; Kelvezânî, *el-Hidâye*, 151; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, 4/127-128.

¹³⁶ Karadâvî, *Fikhu 'z-zekât*, 2/693-694; Akyüz, *Mukayeseli İbadetler İlmihali*, 4/76.

¹³⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, 3/9; Sahnûn, *el-Müdevvene*, 1/342-344; Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Müri en-Nevevî, *Ravzatü 'l-tâlibîn ve 'umdetü 'l-müftîn* (Beyrut-Dımeşk-Amman: el-Mektebû'l-İslâmî, 1412), 2/329-330; Karadâvî, *Fikhu 'z-zekât*, 2/692-694; Hazalî, "Malezya'da Zekât Çalışmaları", 519.

¹³⁸ Lembaga Zakat Selangor LZS, *Ringkasan Prestasi Kutipan Dan Agihan Zakat 2019* (Selangor: 2019).

Sonuç

Zekât ibadetinin Hz. Peygamber döneminde olduğu gibi kurumsal bir şekilde devlet eliyle yürütülmesinin ehemmiyetinin farkına varan birçok Müslüman ülke bu hususta somut adımlar atmıştır. Bu minvalde Malezya, Endonezya, Kuveyt gibi ülkelerde zekât yönetiminde devlet eliyle kurumsallaşmaya gidilmiştir. Bu çalışmada Malezya kurumsal zekât uygulamasında ortaya çıkan bazı fikhî meselelere dikkat çekilmiştir. Temlik şartı ve mesârifü'z-zekâta yönelik getirilen ucu açık tanımlar, havl şartının dikkate alınmaması ve gayri müslimlere zekât verilebileceği şeklindeki geniş kapsamlı ictehadlar Malezya kurumsal zekât uygulamasının mezhepler üstü bir fikhî anlayışıyla oluşturulduğunu göstermektedir. Özellikle Yûsuf el-Karadâvî gibi muâsır âlimlerin ictehadları bu uygulamada belirleyici olmuştur. Zekâtın devlet otoritesi ile yürütülmesinin getireceği maslahatlar oldukça çoktur. Ancak zekât tahsil ve dağıtımında sırf “maslahat” düşüncesine kapılarak müntesibi olunan mezhebin ictehadlarını görmezden gelmek ve klasik fikhî literatüründe kabul gören zekâtın temel rükûn ve şartlarını hiçe saymak usûl açısından temellendirilmesi mümkün gözükmeyen bir uygulamadır. Malezya uygulamasına bakıldığında modern dönemde zekât ibadetini bu şekilde dinamik hale getirmeleri, her geçen sene toplanan zekât fonunun artması takdire şâyandır. Fakat devlet eliyle zekât yönetimini oluştururken fikhî anlamda bir mezhep kaygısı güdülmemesi “maslahat”ın gerçekleşmesini temin edecek klasik ve modern her türlü ictehadın sisteme entegre edilmesi fikhî açıdan birçok usûl problemini de barındırmaktadır.

Ülkemizde de zekâtın devlet eliyle kurumsal bir şekilde sürdürülmesi hayatiyet arz etmektedir. Bu minvalde Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Zekât Hizmetleri Daire Başkanlığının kurulması olumlu bir adımdır. Ülkemizde devlet eliyle zekât yönetimi tesis edilirken Malezya gibi ülkelerin tecrübelerinden faydalanılması önemlidir. Ancak zekât yönetimindeki fikhî altyapının ülkemizde varlığını sürdüren Hanefî ve Şâfiî mezheplerinin zekât ibadeti hususundaki temel görüşlerine göre oluşturulması gerektiği kanaatindeyiz.

Kaynakça

Abdul Bari, Awang. “İstismâr’ü Emvâli’z-Zekât ve Tatbikâtihî Fi Beyti’l-Mâl Bi-Malaysia”. *Et-Tecdid* 15/29 (Haziran 2011), 143-170.

Abdülazîz el-Buhârî, Alâüddîn Abdülazîz b. Ahmed b. Muhammed el-Buhârî. *Keşfu’l-’esrâr şerhu’Usûli’l-Pezdevî*. 4 Cilt. Dâru’l-Kitâbi’l-İslâmî, ts.

Abdülaziz, Muhammed Azaledin - Abdurrahman, Azman. “Düverü’l-müessesati’z-zekeviyyeti fi mualeceti’l-fakr-i vefg-i bernamici’t-tenmiyyeti’l-iktisadiyye: müessesetü’z-zekât-i bivilayeti Selangor bi Malaysia numuzecen”. *Mecelletü’d-Dirâsâti’l-İslamiyye* 2/3 (Eylül 2013), 275-304.

Ahmad, Wan Marhaini Wan. *Zakat Investment In Malaysia: A Study Of Contemporary Policy And Practice In Relation To Shariah*. Scotland: Edinburgh University To The School Of Literatures, Languages And Cultures College Of Humanities And Social Science, Doktora Tezi, 2012.

Akyüz, Vecdi. *Mukayeseli İbadetler İlmihali*. 4 Cilt. İstanbul: İz Yayıncılık, 1995.

Apaydın, H. Yunus v.dğr. *İlmihal*. 2 Cilt. İstanbul: TDV Yayınları, 24. Basım, 2018.

Aydın, Murat. *Makro-Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Zekât Müessesesi: Türkiye İçin Malezya Modeli Örneği*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

Aydın, Murat. “Zekâtın Devlet Eliyle Yönetilmesi ve Malezya Zekât Sistemi Örneği”. *Dini Araştırmalar* 21/54 (Aralık 2018), 145-174. <https://doi.org/10.15745/da.470809>

Bâbertî, Ebû ‘Abdullâh Muḥammed b. Muḥammed b. Maḥmûd. *el-’İnâye fi şerhi’l-Hidâye*. 10 Cilt. Dâru’l-Fikr, ts.

Bahari, Zakaria - Doktoralina, Caturida. “Economic Approaches of Zakat Management Institutions in Malaysia”. *Proceedings of the The First International Conference On Islamic Development Studies 2019 (ICIDS 2019, 10 September 2019)*. Bandar Lampung, Indonesia: EAI, 2019. <https://doi.org/10.4108/eai.10-9-2019.2289397>

Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukukî İslâmiyye ve İstulâhatı Fıkhiyye Kamusu*. 8 Cilt. İstanbul: Bilmen Yayınevi, ts.

Boynukalın, Mehmet. “Zekâtın Toplanması ve Dağıtımı: İlk Kurumsal Tecrübeler (Hulefa-i Râşidîn Dönemi)”. *Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları*. ed. Necmeddin Kızılkaya. 91-113. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.

Buhûtî, Mansûr b. Yûnus b. Salâhuddîn b. Hasen b. İdrîs. *Keşşâfu’l-kınâ’*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-’İlmiyye, ts.

Cici, Recep. “Günümüz İslâm Ülkelerinde Zekât Kanunları ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış”. *Din ve Hayat* 29 (2016), 47-55.

Cündî, Halîl b. İshâk b. Mûsâ Diyâuddîn el-Cundî el-Mısrî. *et-Tavdîh fi şerhi’l-Muhtasari’l-fer’î li İbni’l-Hâcib*. 8 Cilt. Merkezü Necibeveyh li’l-Mahtûtât ve Hidmeti’t-Türas, 1429.

Dadaş, Mustafa Bülent. “Zekâtın Tenmiyesinin Fikhî İmkanları”. *Diyanet İlmî Dergi* 53/1, (2017), 63-102.

Demircan, Adnan. “Dört Halife Döneminde Zekât Uygulamaları”. *Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları*. ed. Necmeddin Kızılkaya. 115-162. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.

Desûkî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Arafe. *Hâşiyetü'd-Desûkî ale's-Şerhi'l-kebîr*. 4 Cilt. Daru'l-Fikr, ts.

Din İşleri Yüksek Kurulu. *Fetvalar*. Ankara: DİB Yayınları, 4. Basım, 2018.

Duman, Soner. “Zekât Ahkâmının Teşri' Süreci”. *Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları*. ed. Necmeddin Kızılkaya. 19-44. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.

Ebû Ubeyd, Kâsım b. Sellâm. *Kitâbü'l-Emvâl*. 2 Cilt. Mısır: Dâru'l-hedyi'n-nebeviyyi- Dâru'l-Fâzile, 2007.

Erkal, Mehmet. “Nisab”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/138-140. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Erkal, Mehmet. *Zekât Bilgi ve Uygulama*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2. Basım, 2008.

Fenârî, Muḥammed b. Ḥamza b. Muḥammed er-Rûmî. *Fusûlu'l-bedâi' fî 'usûli's-şerâ'i'*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1427.

Göksoy, İsmail Hakkı. “Malezya”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27/486-493. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Halebî, İbrâhîm b. Muhammed. *Mülteka'l-ebhur*. nşr. Halîl İmrân el-Mansûr. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419.

Hamat, Zahri. “Business Zakat Accounting and Taxation in Malaysia!”. *Conference on Islamic Perspectives on Management and Finance*. 13-18. United Kingdom: University of Leicester, 2009.

Hanapi, Mohd Shukri. “The Zakat Fund and Non-Muslims in Malaysia”. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences* 7/5 (Haziran 2017), 494-505. <https://doi.org/10.6007/IJARBS/v7-i5/2986>

Haron, N.H. v.dğr. “Zakat for Asnaf's Business by Lembaga Zakat Selangor”. *Malaysia Accounting Review* 9/2 (Mart 2010), 123-138.

Haskefî, Alâüddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed. *ed-Dürri'l-muhtâr şerhu Tenvîri'l-epsâr ve câmi'i'l-bihâr*. nşr. Halîl İmrân el-Mansûr. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1423.

Hassan, Rusni - Muhammed Nasir - Nur İffâh. “Prioritization of Zakat Distribution in Selangor and the Federal Territory of Malaysia: Are They Following the Right Distribution Principles According to Shariah?”. *Intellectual Discourse* 24 (Ocak 2016).

Hazâlî, Amran. “Malezya'da Zekât Çalışmaları”. *Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları*. ed. Necmeddin Kızılkaya. 507-520. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.

İbn Abdülber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilber en-Nemerî. *el-Kâfî fî fikhî ehli'l-Medîne*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1407.

İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz. *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*. 6 Cilt. Beyrut: Daru'l-Fikr, 2. Basım, 1412.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî. *el-Musannef*. 25 Cilt. Riyâd: Dâru Kunûzi İşbîliyyâ, 2015.

İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed. *el-Mugni*. 15 Cilt. Lübnan: Âlemü'l-Kütüb, 1997.

İbn Nuceym, Zeynüddîn b. İbrâhîm. *el-Bahrü'r-râ'ik şerhu Kenzi'd-dekâik*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1997.

İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Rüşd el-Şurtubî. *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muhtesid*. 4 Cilt. Kahire: Dâru'l-Hadis, 2004.

İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed. *el-Beyân ve't-tahsil*. nşr. Muhammed Haccî v.dğr. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2. Basım, 1404.

İbnü's-Salâh, Ebû Amr Takıyyüddîn Osmân b. Salâhiddîn Abdirrahmân b. Mûsâ eş-Şehrezûrî. *Fetâvâ İbni's-Salah*. Beyrut: Mektebetü'l-'Ulûm ve'l-Hikem, 'Âlemü'l-Kütüb, 1407.

Jaafar, Adnan Zikri. "Integrating Zakat with Development Impact Bond (DIB): Assessing Possible Approaches to Maximizing Impact from Zakat Investment". *Social Impact Research Experience (SIRE)*, 55-85.

Kahraman, Abdullah. "Hz. Ömer'in Müellefe-i Kulûb'a Zekât Konusundaki Uygulaması ve Hanefi Mezhebine Etkisi". *Uluslararası Hz. Ömer Sempozyumu*. ed. Ali Aksu. 3/135-144. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası, 2018.

Karadâvî, Yusuf. *Fıkhu'z-zekât*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1973.

Karâfî, Ebü'l-'Abbâs Ahmed b. İdrîs. *ez-Zahire*. 14 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1994.

Kur'an Yolu Meâli. çev. Hayreddin Karaman v.dğr. Ankara: DİB Yayınları, 13. Basım, 2020.

Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd. *Bedâ'i'u's-şanâ'i fi tertibi's-şerâ'i*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1986.

Kelvezânî, Ebu'l-Hattâb Maḥfûz b. Ahmed b. el-Ḥasan el-Ḥanbelî. *el-Hidâye 'alâ mezhebi'l-İmâm Ahmed*. Kuveyt: Müessesetü Garrâs, 2004.

Kılıç, Ünal. "Hz. Peygamber Döneminde Zekât Uygulaması". *Tarihte ve Günümüzde Zekât Uygulamaları*. ed. Necmeddin Kızılkaya. 45-64. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.

Kudûrî, Ebü'l-Huseyn Ahmed b. Ebî Bekr Muhammed b. Ahmed. *Muḥtaşaru'l-Kudûrî fi'l-fıkhi'l-Hanefî*. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997.

Kumaş, Ali. "Vücûb İfade Eden Mutlak Emrin Eda Edilmesiyle İlgili Bir Tartışma: Emrin Fevr veya Terâhîye Delâleti". *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBArD)* 13/26 (2015), 201-220.

Kurnia, Zahra v.dğr. "The Optimization of Zakat in Achieving Maqashid Sharia". *International Conference of Zakat*, 159-178. <https://doi.org/10.37706/iconz.2020.237>

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekr. *el-Câmi'li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. 20 Cilt. Riyad: Dâru'l-'Âlemi'l-Kütüb, 1427.

LZS, Lembaga Zakat Selangor. *Ringkasan Prestasi Kutipan Dan Agihan Zakat 2019*. Selangor, 2019.

Mâlik b. Enes, Ebû ‘Abdullâh Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Medenî. *el-Muvatta*. 8 Cilt. Abu Dabi: Müessesetü Zâyid b. Sultân, 2004.

Mâverdî, Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî. *el-Hâvî'l-kebîr fî fıkhi mezhebi'l-İmâmi 'ş-Şâfi'î*. 19 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübül-‘İlmiyye, 1419.

Mergînânî, Ebû'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl. *el-Hidâye fî şerhi Bidâyeti'l-mübtedî*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1417.

Mevsilî, Ebû'l-Fazl Mecdüddîn Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd. *el-İhtiyâr li-ta'lîli'l-Muhtâr*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, 2005.

Migdad, Abdalrahman. “Managing Zakat Through Institutions: Case of Malaysia”. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies* 5/3 (Kasım 2019), 28-44. <https://doi.org/10.25272/ijisef.519228>

Muhammed Ebû Zehre, Muhammed b. Ahmed b. Mustafâ Ebû Zehre. *et-Tekâfülü'l-ictimâ'î fi'l-İslâm*. Kahire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, ts.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *el-Câmi'u 'ş-şâhih*. 7 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 1435.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Ravzatü't-tâlibîn ve 'umdetü'l-müftîn*. 12 Cilt. Beyrut-Dımeşk-Amman: el-Mektebü'l-İslâmî, 1412.

Paçacı, İbrahim. *Günümüz Ekonomik Şartlarına Göre Zekâta Tâbi Mallar (Nisap ve Zekât Oranları)*. Ankara: Ayrıntı Basın Yayın ve Matbaa Hizmetleri, 2015.

Râfî, Ebû'l-Kâsım Abdülkerîm b. Muhammed. *el-Azîz şerhu'l-Vecîz*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavvez. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1417.

Reşid Rızâ, Muhammed. *Tefsîrû'l-menâr*. 12 Cilt. Mısır Milli Kütüphanesi, 1990.

Sahnûn, Ebû Saîd Abdüsselâm b. Saîd b. Habîb et-Tenûhî. *el-Müdevvene*. 4 Cilt. Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, 1415.

Sarkawî, Azila. “Analysis of Fatwa in Malaysia on the Provision of Housing Using Zakat Fund”. *International Conference of Zakat*. <https://doi.org/10.37706/iconz.2018.135>

Selçuk, Mervan - Görmüş, Şakir. “Zekâtın Kurumsallaşmasının Seçilmiş İslam Ülkeleri Tecrübeleri Çerçevesinde Analizi”. *ICPESS 2016 Proceedings Book*. ed. Fatih Savaşan v.dğr. 347-375. İstanbul: Beşiz Yayınları, 2016.

Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed. *el-Mebsût*. 30 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993.

Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs. *el-Üm*. thk. Rıfat Fevzî Abdülmuttalib. 11 Cilt. Mansûre: Dâru'l-Vefâ, 1422.

Şeltût, Mahmud. *el-İslâm: 'akîde ve şerî'a*. Kahire: Dâru'ş-Şuruk, 18. Basım, 2001.

Şîrâzî, Ebû İshâk İbrâhîm b. 'Alî. *el-Mühezzeb fî fıkhi'l-İmâm eş-Şâfi'î*. 3 Cilt. Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye, ts.

Yalçın, İsmail. “Malezya Kamusal Zekât Uygulaması Üzerine”. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 20/2 (Aralık 2016), 235-270. <https://doi.org/10.18505/cuid.274036>

Yalçın, İsmail. *Malezya'da İslam Hukuku Uygulamaları: Yeni Gelişmeler ve Problemler (1981-2003)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.

Zeylaî, Ebû Muhammed Fahrüddîn Osmân b. Alî b. Mihcen b. Yûnus. *Tebiyînü'l-hakâ'ik şerhu Kenzi'd-dekâ'ik*. 6 Cilt. Bulak: el-Matbaâtü'l-Kübra'l-Emiriyye, 1313.

Zulkiple, Fakhрина. *Malezya, Selangor Eyaletinde Zekât Toplama ve Dağıtım Yöntemi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Karârâtü'l-Mecma'i'l-fikhi'l-İslâmî bi Mekkete'l-Mükerrame (1977-2010).

Laporan Tahunan 2017. Wilayah Persekutuan: Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan(MAIWP), 2017.

“Mecelletü Mecma'i'l-Fikhi'l-İslâmî”. *Munazzamatü'l-mü'temeri'l-İslâmî* 3 (1986), 521.

“Mecelletü Mecma'i'l-Fikhi'l-İslâmî”. *Râbitatü'l-'âlemi'l-İslâmî* 3 (1989), 219.

İnternet Kaynakları

(LZS), Lembaga Zakat Selangor. “Bait al-Hasanah”. Erişim 20 Mayıs 2021. <https://www.zakatselangor.com.my/asnaf/bait-al-hasanah/>

(LZS), Lembaga Zakat Selangor. “Bait Al-Mawaddah”. Erişim 20 Mayıs 2021. <https://www.zakatselangor.com.my/asnaf/bait-al-mawaddah/>

(LZS), Lembaga Zakat Selangor. “Baitus Salam”. Erişim 20 Mayıs 2021. <https://www.zakatselangor.com.my/asnaf/baitus-salam/>

(LZS), Lembaga Zakat Selangor. “Jenis-jenis Zakat Selangor”. Erişim 20 Mart 2021. <https://www.zakatselangor.com.my/info-zakat/zakat-kewajipan-berzakat/zakat-pendapatan/>

(LZS), Lembaga Zakat Selangor. “Pusat Latihan Asnaf Selangor (PLAS)”. Erişim 20 Mayıs 2021. <https://www.zakatselangor.com.my/asnaf/pusat-latihan-asnaf-selangor-plas/>

(LZS), Lembaga Zakat Selangor. “Soalan Lazim”. Erişim 22 Mayıs 2021. <https://www.zakatselangor.com.my/soalan-lazim/>

(LZS), Lembaga Zakat Selangor. “Zakat Pendapatan”. Erişim 23 Mayıs 2021. <https://www.zakatselangor.com.my/zakat-pendapatan/>

(LZS), Lembaga Zakat Selangor. *Penerima & Kriteria Penerimaan Zakat*. Erişim 17 Şubat 2021. <https://www.zakatselangor.com.my/agihan-zakat/penerima-kriteria-penerimaan-zakat/>

(MAIS), Majlis Agama Islam Selangor. *al-Riqab*. Erişim 18 Mart 2021. <https://www.mais.gov.my/al-riqab/>

(MAIWP), Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan. “Bantuan Zakat”. Erişim 21 Mart 2021. <https://www.maiwp.gov.my/i/index.php/en/bz>

(MAIWP), Pusat Pungutan Zakat. “Fatwa Zakat”. Erişim 09 Ocak 2021. <https://www.zakat.com.my/info-zakat/fatwa-zakat/>

(MAIWP), Pusat Pungutan Zakat. “Jenis-jenis Zakat PPZ”. Erişim 20 Mart 2021. <https://www.zakat.com.my/info-zakat/jenis-jenis-zakat/zakat-pendapatan/>

(MAIWP), Pusat Pungutan Zakat. “Soalan Lazim Zakat”. Erişim 23 Mayıs 2021. <https://www.zakat.com.my/soalan-lazim/zakat/>

(MAIWP), Pusat Pungutan Zakat. “Golongan Penerima Zakat”. Erişim 13 Mayıs 2021. <https://www.zakat.com.my/info-zakat/golongan-penerima-zakat/>

